

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINIO PROCESO KATEDRA**

Daiva Krišilevičiūtė

Teisės studijų programa

**BANKROTO BYLOJE DALYVAUJANTYS
ASMENYS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė:

Lekt. Vilija Mikuckienė

Vilnius, 2006

Turinys

Įvadas.....	3
I. Bankroto byloje dalyvaujantys asmenys.....	6
II. Bankroto byloje dalyvaujančių asmenų rūšys:.....	13
2.1. Asmenys turintys teisę inicijuoti bankroto procedūras.....	13
2.2. Teismo vaidmuo nagrinėjant bankroto bylas.....	26
2.3. Administratoriaus statusas bankroto bylose.....	38
2.4. Kreditorių teisės ir pareigos bankroto bylose.....	50
2.5. Kreditorių komitetas, kreditorių susirinkimas kaip bankroto bylos subjektai.....	59
III. Išvados.....	66
IV. Santrauka.....	68
V. Summary.....	70
VI. Literatūros sąrašas.....	72

Įvadas

Bankroto institutas jau senai žinomas įvairiose valstybėse. Daugumoje valstybių XVI – XVII a., o Lietuvoje iki XX a. bankrotas buvo laikomas sunkiu nusikaltimu. Bausmės buvo įvairios – nuo turto konfiskavimo iki laisvės bei teisės verstis prekyba atėmimo.¹

Bankroto procesas – normalus rinkos ekonomikos reiškinys, skatinantis ekonominių santykių gyvybiškumą. Kiekvienas sąžiningas verslininkas, didžiulės konkurencijos sąlygomis tapęs nemokiu skolininku, turi teisę tikėtis, kad skolos našta neslėgs jo visą gyvenimą ir po bankroto procedūros jis vėl galės būti aktyviu ekonominių santykių dalyviu.

Bankrotas atlieka ir įmonės eliminavimo iš ekonominio gyvenimo, ir skatinamąją – įmonės verslo pertvarkymo funkciją, kuri naudinga vartotojui. Todėl labai svarbu laiku nustatyti bankroto bylos iškėlimo pagrindus ir bankroto procedūras reglamentuoti taip, kad kuo mažesnius nuostolius patirtų procese dalyvaujantys asmenys: kreditoriai, savininkai, darbuotojai, verslo partneriai ir kiti.

Žinoma, daugelis į bankrotą žiūri kaip į pralaimėjimą, tačiau bankrutuoti yra normalu. Vokietijoje nekyla panikos, jei bankrutuoja pusė naujai registruotų įmonių, anglai laiko normaliu dalyku, jei bankrutuoja 1 procentu mažiau bendrovių nei yra įregistruojama naujų.²

Tačiau nagrinėjant bankroto procesą labai svarbu atskleisti bankroto byloje dalyvaujančių asmenų sąvoką, jų procesinės padėties nustatymą. Kaip žinoma, bankroto procesas pasižymi dalyvaujančių asmenų gausa, tačiau šiame darbe bandoma suklasifikuoti juos taip, kad būtų paprasčiau suprasti, kas tokie jie yra ir koks jų vaidmuo bankroto procese. Darbo tema yra „Bankroto byloje dalyvaujantys asmenys“, todėl darbe remiantis teisės aktais, teismų praktika bus bandoma atskleisti bankroto byloje dalyvaujančių asmenų sąvoką, teisinį statusą, nemažai dėmesio skiriama procesinių normų analizei.

Apie bankroto byloje dalyvaujančius asmenis iki šiol Lietuvių teisės moksle nėra gausu literatūros, o ir ši daugiau skirta paties bankroto proceso aptarimui. Lietuvių autorių darbai šia tema, iš esmės, yra periodinio pobūdžio – tai straipsniai teisiniuose

¹ Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R., Vitkevičius P. Bendroji dalis I tomas. Civilinė teisė. 2004, Vilnius.

² Agnė Ranonytė, www.vzinios.lt (Bankrotas – dar ne pasaulio pabaiga)

žurnaluose, kuriuose nėra konkrečiai analizuojamas bankroto byloje dalyvaujančių asmenų statusas, o tik fragmatiškai užsiminama apie juos, jų teises ir pareigas, jų vietą civiliniame bei bankroto procese.

Naudodama loginį, lyginamąjį, istorinį, sisteminės analizės, analitinį, lyginamosios teisės aiškinimo metodus:

- Išanalizavau mokslinę literatūrą, tikslu išsiaiškinti bankroto proceso subjektų statuso specifiką;
- Atskleidžiau bankroto byloje dalyvaujančių asmenų sąvoką, procesinę padėtį, jų įstojimo į bylą problematiką;
- Nurodžiau, kokie asmenys turi teisę kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo;
- Atskleidžiau teorinius ir praktinius Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo taikymo aspektus;
- Atlikau LR teisės aktų, reglamentuojančių materialinius teisinius santykius, o taip pat nustatančių bankroto proceso šalių teises ir pareigas bei jų atsakomybę, nevykdant savo sutartų prievolių, analizę.

Rašant darbą iš esmės buvo juntamas didelis monografinių darbų rašoma tema trūkumas. Tačiau reikia pastebėti, kad buvo galima remtis užsienio autorių darbais, kurie bankroto procesui skiria žymiai daugiau dėmesio nei Lietuvos mokslininkai. Užsienio autorių darbuose apžvelgta ir bankroto byloje dalyvaujančių asmenų procesinė padėtis, nors taip pat nekonkrečiai, kaip ir lietuvių autorių.

Atsižvelgiant į besikeičiantį bankroto proceso teisinį reguliavimą, nevienodą teisinę praktiką, darbe daugiasia remiamasi 2001 m. kovo 20 d. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymu (aktualia redakcija), bei jo taikymo praktika.³ Tačiau taip pat remiamasi ankstesnėmis Įmonių bankroto įstatymo redakcijomis, (1992 m. rugsėjo 15 d. ir 1997 m. birželio 17 d.) bei jų pagrindu susiformavusia teismų praktika.

Šis darbas susideda iš dviejų dalių, kurių antroji suskirstyta į penkis poskyrius, kurių dėka buvo įmanoma geriau atskleisti pasirinktą temą.

Pirmoji dalis skirta byloje dalyvaujančių asmenų sampratai. Tai bandoma padaryti atsižvelgiant į Civilinio proceso kodekse nustatytas byloje dalyvaujančių asmenų rūšis. Analizuojama kokia yra šių asmenų procesinė padėtis bankroto procese.

Antroji dalis, suskirstyta į poskyrius, kurie supažindina su pačiais byloje dalyvaujančiais asmenimis. 2.1 poskyryje yra kalbama apie asmenis, kurie gali inicijuoti

³ Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas // Valstybės Žinios. 2001, Nr. 31 – 1010.

bankroto procesą. Aptariamas šių asmenų sąrašas, jų teisės ir pareigos, inicijuojant bankroto procesą. Taip pat atliekama lyginamoji asmenų galinčių inicijuoti bankroto procesą Lietuvoje ir Rusijoje analizė. 2.2 poskyryje analizuojamas teismo vaidmuo bankroto procese. Teismo vaidmuo analizuojamas nuosekliai, išskiriant bei apibūdinant visas bankroto bylos nagrinėjamo stadijas, per kurias ir atskleidžiamos pagrindinės teismo funkcijos. 2.3 poskyris mus supažindina su administratoriaus statusu bankroto procese. Taip pat analizuojamas klausimas, kokie asmenys gali eiti administratoriaus pareigas, kokie negali ir, kokie kvalifikaciniai reikalavimai keliami šiems subjektams. Aptariama kokie įgaliojimai vykdant bankroto procedūras suteikiami įmonės administratoriui, taip pat aptariamos ir išanalizuojamos jo teisės ir pareigos. 2.4 poskyryje yra nagrinėjamos įmonės kreditorių teisės ir pareigos, kurios aptariamos ir detalizuojamos peržvelgiant civilinio proceso stadijas. 2.5 poskyris supažindina su kreditorių susirinkimu ir kreditorių komitetu, jiems suteiktų teisių ir pareigų įgyvendinimu. Bandoma išsiaiškinti koku tikslu sudaromi kreditorių susirinkimai ir kreditorių komitetai, kokia jų sudėtis, kas turi teisę juos sudaryti ir t.t.

Paminėtina, jog dėl ribotos apimties, darbe bus nagrinėjami ir analizuojami tik probleminiai, susiję su bankroto bylose dalyvaujančiais asmenimis klausimai. Be to, tie aspektai, dėl kurių teismų praktikoje sutinkami skirtingi sprendimai, o taip pat tie aspektai, dėl kurių ateityje galima tikėtis problemų.

Šio darbo **tyrimo objektas** – bankroto byloje dalyvaujančių asmenų institutas.

Pagrindinis **darbo tikslas** – išanalizuoti bankroto procesą reglamentuojančius teisės aktus, bei jų taikymo praktiką Lietuvos Respublikoje, per kurių prizmę bus atskleistas bankroto byloje dalyvaujančių asmenų institutas.

Siekiant minėto tikslo yra keliami šie **uždaviniai**:

1. Nustatyti pagrindinius požymius, padedančius atskirti bankroto byloje dalyvaujančius asmenis nuo kitų civilinio proceso dalyvių;
2. Aptarti bankroto byloje dalyvaujančių asmenų teises ir pareigas, bei pagrindines jų realizavimo problemas;
3. Išnagrinėti teisės aktus, reglamentuojančius bankroto procesą, bei jų taikymą praktikoje;
4. Atskleisti minėtų teisės aktų turinį.

I. Bankroto byloje dalyvaujančių asmenų samprata

Atsižvelgiant į bankroto teisinių santykių esmę, bankroto procedūra skirta problemoms, susijusioms su bankrutuojančio subjekto skoliniais įsipareigojimais, spręsti. Bankroto instituto paskirtį gerai atskleidžia ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr.33 aprobuota Teismų praktikos, susidariusios nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas, remiantis 1997 m. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymu apibendrinimo apžvalga : „, Bankroto instituto paskirtis yra apsaugoti pirmiausia nemokaus skolininko, nebegalinčio tinkamai įvykdyti savo įsipareigojimų, o taip pat kreditorių teises ir teisėtus interesus. Bankroto procedūra siekiama patenkinti ne pavienių kreditorių , žinančių apie sunkią skolininko finansinę padėtį, o visų kreditorių interesus, tuo tikslu išviešinant nemokaus skolininko turimas skolas ir finansines galimybes joms padengti bei sudaryti sąlygas visiems esantiems kreditoriams patenkinti savo reikalavimus iš bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto“.

Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo (toliau tekste – ĮBĮ) 10 straipsnio 1 dalis numato, kad bankroto bylos iškeliamos ir nagrinėjamos Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso (toliau tekste – CPK) nustatyta ginčo teisenos tvarka, išskyrus paties Įmonių bankroto įstatymo nustatytas išimtis. Būtent šie aktai ir padeda apibrėžti bankroto byloje dalyvaujančių asmenų sąvoką bei teisinį statusą. Tačiau bankroto procesus reglamentuojantys teisės aktai buvo ne kartą keisti (buvo priimtos, net 3 ĮBĮ redakcijos), tobulinti, todėl ir atskirų sąvokų traktavimas palaipsniui keitėsi.

Bankroto bylos keliamos įvairiausių asmenų, kuriems Įmonių bankroto įstatymas ar kiti įstatymai suteikia teisę pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, iniciatyva.

Civilinio proceso kodekso 37 straipsnis apibrėžia, kad dalyvaujančiais byloje asmenimis laikomi proceso dalyviai, turintys suinteresuotumą bylos baigtimi. Dalyvaujančiais byloje asmenimis yra šalys, tretieji asmenys ir kt.

Vienas svarbiausių požymių skiriančių šalis nuo kitų byloje dalyvaujančių asmenų, yra tas, kad šalys turi ne tik procesinį teisinį, bet ir materialinį teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi, kadangi jos yra materialinio teisinio santykio, iš kurio kilo ginčas subjektai, ir teismo sprendimas turės tiesioginės įtakos jų teisėms ir pareigoms.

Kadangi bylos, kylančios iš bankroto teisinių santykių, nagrinėjamos pagal civilinio proceso taisykles, šalys šiose bylose taip pat yra ieškovas ir atsakovas. Civilinio

proceso kodekso 41 straipsnio 1 dalis nustato, jog civiliniame procese ieškovu ir atsakovu – gali būti fiziniai ir juridiniai asmenys.

Remiantis Aukščiausiojo Teismo Senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“, kuris suformulavo, kad ieškovu bankroto byloje laikytinas kreditorius (kreditoriai), nesvarbu, ar jis (jie) pats (patys) pateikia pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo, ar bankrotą siūlo kelti įmonės savininkas, jos administracijos vadovas, kurie pagal procesinę padėtį atitinka CPK 37 straipsnio 1 dalyje išvardytiems asmenims, nes Įmonių bankroto įstatymas numato jų teisę kreiptis į teismą su pareiškimu, kad būtų apgintos kreditorių ir kitų asmenų teisės ir teisėti interesai.⁴ Tačiau yra atvejų kai netinkamai pritaikomos teisės normos ir neteisingai nustatomi bankroto byloje dalyvaujantys asmenys, tai yra ieškovai, atsakovai ir tretieji asmenys. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje savo nutartyje kasacine tvarka išnagrinėjo civilinę bylą, pagal atsakovo bankrutuojančios UAB „Ekama“ kasacinį skundą ir ieškovo UAB „Elduva“ ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo atsakovui UAB „Ekama“, tretieji asmenys byloje UAB „Versenta“ ir UAB „Įrengimas“.⁵ Šioje byloje, sprendžiant klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo, trečiaisiais asmenimis pasivadinusios bendrovės padavė atskiruosius skundus, tačiau jos nebuvo pripažintos dalyvaujančiais byloje asmenimis, todėl neturėjo teisės paduoti atskiruosius skundus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas aiškino, kad Įmonių bankroto įstatyme nenustatyta kas gali paduoti atskirąjį skundą dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo, todėl turi būti vadovaujamosi CPK nuostatomis. Pagal 1964 m. CPK 347 straipsnio 1 dalį, atskirąjį skundą galėjo paduoti tik dalyvaujantys byloje asmenys. Tačiau UAB „Versenta“ ir „Įrengimas“ nepateikė teismui pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo, todėl šioje bankroto byloje nėra ieškovais. Atsižvelgiant į tai, šių asmenų procesinė teisinė padėtis bankroto byloje turi būti nustatoma kaip įmonės kreditorių (ĮBĮ 3 str.) po bankroto bylos iškėlimo įstojusių į bankroto bylą, tai yra šie asmenys turi būti pripažįstami trečiaisiais asmenimis be savarankiškų reikalavimų. Trečiaisiais asmenimis be savarankiškų reikalavimų įmonės kreditoriai pripažįstami nuo teismo nutarties, kuria išspręstas jų reikalavimų įtraukimo į kreditorių reikalavimų sąrašą klausimas, priėmimo dienos. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimo Nr. 33 4 punkte nurodyta, jog po bankroto bylos iškėlimo į bylą įstoję kreditoriai, jei teismas nutartimi patvirtina jų finansinius

⁴ Norkus R Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija. 2004, T. 57 (49). P. 82 – 94.

⁵ LAT teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 9 d. nutartis c. b. UAB „Ekama“ ir UAB „Elduva“ Nr. 3 K – 3 – 681 / 2003, kat. 125.6

reikalavimus, pripažįstami trečiaisiais asmenimis be savarankiškų reikalavimų.⁶ Kadangi byloje neįrodyta, kad atskirųjų skundų priėmimo ir nagrinėjimo metu būtų patvirtinti UAB „Versenta“ ir UAB „Įrengimas“ kreditoriniai reikalavimai, šie asmenys negali būti laikomi dalyvaujančiais bankroto byloje asmenimis turinčiais teisę paduoti atskiruosius skundus. Manytina, jog šis teismo sprendimas yra pagrįstas ir teisingas, kadangi bankroto bylų nagrinėjimo specifiką sąlygojanti priežastis yra bankroto byloje dalyvaujančių asmenų gausa. Dėl šios priežasties teismų praktika buvo priversta ieškoti būdų, leidžiančių užtikrinti operatyvų tokių bylų nagrinėjimą ir kartu apsaugoti visų bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus.

Paminėtina, jog bylose, kuriose reikalavimai pareikšti įmonei, kuriai iškelta bankroto byla, reikalavimus pareiškiantys asmenys nuo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo, iš karto tampa bankroto byloje dalyvaujančiais asmenimis. Jie neturi rašyti papildomo pareiškimo dėl įtraukimo į kreditorių sąrašą, nes jį atstoja pareikštas ieškinytis, kuris su byla perduodamas į bankroto bylą. Ieškinį pareiškęs asmuo dalyvaujančiu bankroto byloje asmeniu tampa po to, kai teismas, nagrinėjantis bankroto bylą, nutartimi patvirtina jo finansinius reikalavimus bankrutuojančiai įmonei.

Kreditoriai, kurie nepateikia pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, yra ieškovais bankroto byloje tik tuomet, kai būtent jo teises gindamas į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo kreipiasi vienas iš Įmonių bankroto įstatymo 5 straipsnyje išvardytų asmenų, o būtent kreditorius, savininkas, administracijos vadovas ar likvidatorius.

Aukščiausiojo Teismo Senato nuomone, įmonės savininkas, jos administracijos vadovas ar likvidatorius visada į teismą kreipiasi ne dėl savo, o dėl kreditorių interesų. Tačiau šiuo atveju reikėtų pritarti R. Norkaus nuomonei, kuris teigia, jog „kai į teismą kreipiasi įmonės savininkas, administracijos vadovas ar likvidatorius, visi šioje stadijoje žinomi kreditoriai teismo nutartyje iškelti bankroto bylą įmonei aiškiai turėtų būti įvardijami kaip ieškovai“⁷.

Todėl svarbu akcentuoti, kalbant apie į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo besikreipiančio subjekto procesinę padėtį, yra tas, kad nuo Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimo Nr. 33 priėmimo 2001 m. gruodžio 21 d. iš esmės pasikeitė civilinio proceso teisės teisinis reglamentavimas. Todėl net jei pritariama Aukščiausiojo Teismo Senato

⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato 2001 m. gruodžio 21 d. Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ Teismų praktika. 2001. Nr. P. 299 – 302.

⁷ Norkus R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija. 2004, T. 57 (49). P. 82 – 94.

pozicijai, kad Įmonių bankroto įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 – 3 punktuose, bei 2 dalyje išvardyti subjektai į teismą kreipiasi visais atvejais gindami kreditorių, o ne savo interesus, iki tol susiklosčiusi Aukščiausiojo Teismo praktika darosi nebeaktuali. Įsigaliojus naujam CPK, kiekvienas asmuo, kuris kreipiasi į teismą dėl bankroto bylos iškelimo įmonei, turėtų būti laikomas ieškovu, nesvarbu, ar jis yra kreditorius, ar įmonės savininkas, ar kitas asmuo, kuriam Įmonių bankroto įstatymas bei kiti įstatymai suteikia teisę pareikšti tokį ieškinį.

Tačiau jeigu į teismą dėl bankroto bylos iškelimo kreipiasi įmonės savininkas, administracijos vadovas ar likvidatorius, reikėtų atkreipti dėmesį į CPK 49 straipsnio 3 dalį. Remiantis šiuo straipsniu ir pritariant R. Norkaus nuomonei, tais atvejais, kai į teismą dėl bankroto bylos iškelimo kreipiasi įmonės savininkas, administracijos vadovas ar likvidatorius, bankroto bylos iškelimo stadijoje kreditorius į bylą tikslingiau traukti kaip trečiuosius asmenis be savarankiškų reikalavimų. Taip turėtų būti todėl, kad trečiasis asmuo nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, negali veikti procese prieš šalies, kuriai jis atstovauja, interesus (CPK 47 str. 4 d.). Taip yra todėl, kad kai kreditorių nuomonės dėl bankroto bylos iškelimo dažnai išsiskiria, tad kreditorių, įtraukimas į bylą ieškovais būtų nepagrįstas nei teoriniu, nei praktiniu požiūriu.

Tačiau į bylą kaip tretieji asmenys be savarankiškų reikalavimų minėta tvarka turėtų būti įtraukiami tik tie įmonės kreditoriai, kurie pareiškė pageidavimą įstoti į bylą dar bankroto bylos iškelimo stadijoje. Taigi kai į teismą dėl bankroto bylos iškelimo kreipiasi įmonės savininkas, jos administracijos vadovas ar likvidatorius, bankroto bylos iškelimo stadijoje kaip tretieji asmenys be savarankiškų reikalavimų turėtų būti įtraukiami tik tie kreditoriai, kurie siekia išdėstyti savo poziciją dėl bankroto bylos iškelimo pagrįstumo. Kiti kreditoriai, kurių vienintelis tikslas - jų reikalavimų patenkinimas, bankroto bylos iškelimo stadijoje dar galėtų nedalyvauti.

Galima diskutuoti ir dėl dar vienos Aukščiausiojo Teismo Senato suformuluotos taisyklės, pagal kurią po bankroto bylos iškelimo į bylą įstoję kreditoriai, teismui nutartimi patvirtinus jų finansinius reikalavimus, skirtus bankrutuojančiai įmonei, pripažintini asmenimis be savarankiškų reikalavimų. Aiškinant tokią poziciją, kaip atkreipė dėmesį R. Norkus, kreditoriai į bylą įstoja turėdami tikslą ne siūlyti bankroto bylos iškelimą atsakovui, o patenkinti savo finansinius reikalavimus skolininkui jau iškeltoje bankroto byloje. Būtent dėl to, svarstyтина, ar tokiu būdu į bankroto bylą įstoję kreditoriai neturėtų būti laikomi trečiaisiais asmenimis, pareiškiančiais savarankiškus reikalavimus. Žinoma, jog šie kreditoriai neinicijavo bankroto bylos iškelimo skolininkui,

tačiau iškėlus bankroto bylą, šis klausimas galutinai išsprendžiamas įsiteisėjusia teismo nutartimi ir toliau nebesvarstomas, tai yra nurodęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.⁸ Nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo, teismo nagrinėjimo dalykas pasikeičia – juo tampa nebe bankroto bylos iškėlimas, o tolesnis bankroto procedūrų vykdymas, tai yra kuo didesnės dalies kreditorinių reikalavimų patenkinimas

Savarankiškų reikalavimų nepareiškiančio trečiojo asmens dalyvavimo procese pagrindas – siekis padėti šaliai, su kuria jis dalyvauja, laimėti bylą ir taip išvengti savo materialios padėties pablogėjimo.⁹ Kaip jau buvo minėta, kreditoriai bankroto byloje dalyvauja todėl, kad jie siakia, kad jų reikalavimai būtų maksimaliai patenkinti iš bankrutuojančios įmonės turto. Kiekvienas kreditorius bankroto byloje turi atskirą finansinį reikalavimą bankrutuojančiai įmonei (kitaip jis negalėtų būti laikomas kreditoriumi). Kiekvienas kreditorius turi teisę atsisakyti savo pareikšto reikalavimo – tuomet jis išbraukiamas iš kreditorių sąrašo ir nebetenka byloje dalyvaujančio asmens statuso. Trečiasis asmuo nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, negali atsisakyti dalyvauti procese. Taip yra todėl, kad savarankiškų reikalavimų nepareiškiantis trečiasis asmuo jokių materialinio teisinio pobūdžio reikalavimų byloje negali turėti, vadinasi, jis neturi ko ir atsisakyti. Jis taip pat neturi procesinių teisių, kurias įstatymas suteikia trečiajam asmeniui, pareiškiančiam savarankiškus reikalavimus, jis taip pat negali pakeisti savo reikalavimo pagrindo, negali padidinti ar sumažinti savo reikalavimų, sudaryti taikos sutarties ir kt. (CPK 47 str. 2 d.). Pagal Įmonių bankroto įstatymo 28 straipsnio pagrindu, kiekvienas kreditorius turi dalyvauti, kai bankroto byloje sudaroma taikos sutartis. Taigi manytina, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija dėl kreditorių procesinės padėties bankroto byloje turėtų būti koreguojama, ir po bankroto bylos iškėlimo į bylą įstoję kreditoriai turėtų būti laikomi trečiaisiais asmenimis, pareiškiančiais savarankiškus reikalavimus,¹⁰ nes priešingu atveju būtų pažeidžiamas vienas iš pagrindinių ĮBĮ tikslų, o būtent, ne pavienių, o visų įmonės kreditorių reikalavimų patenkinimas.

Nemažai praktinių problemų kelia ir kreditorių įstojimo į bankroto bylą momentas. Aukščiausiojo Teismo Senatas nurodė, jog kreditoriai trečiųjų asmenų teises įgyja tik nuo teismo nutarties, kuria išspręstas jų reikalavimų įtraukimo į kreditorių reikalavimų sąrašą klausimas, priėmimo dienos. Taip pat kyla problema ir tuomet, kai kreditorių finansinius reikalavimus teismas tvirtina ne viena nutartimi, o keliomis

⁸ Norkus R Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija. 2004, T. 57 (49). P. 82 – 94.

⁹ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. – Vilnius: Justia, 2003.

¹⁰ Norkus R Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija. 2004, T. 57 (49). P. 82 - 94

nutartimis. Dažniausiai teismas pirmiausiai patvirtina tų kreditorių finansinius reikalavimus, kurių bankrutuojančios įmonės administratorius neginčija. Administratoriaus ginčijamus finansinius reikalavimus teismas tvirtina vėlesnėmis nutartimis, kadangi kreditoriui tenka įrodinėti savo reikalavimų pagrįstumą. Kreditoriai, kurių reikalavimai patvirtinami, tampa byloje dalyvaujančiais asmenimis ir įgyja visas procesines byloje dalyvaujančio asmens teises (CPK 42 str.), taip pat ir teisę dalyvauti kreditorių susirinkimuose ir turėti sprendžiamąjį balsą (ĮBĮ 21 str. 1 d. 3 p.). Kiti kreditoriai, kurių reikalavimus administratorius pagrįstai ar nepagrįstai ginčija, byloje dalyvaujančiais asmenimis gali tapti ir vėliau, nors iki to laiko kreditorių susirinkime gali būti priimti esminiai, tolesniam įmonės likimui reikšmingi sprendimai, tiesiogiai lemiantys galimybę patenkinti kreditorių reikalavimus. Taigi vėliausiai bylos dalyviais tapę kreditoriai, praranda galimybę įtakoti įmonės likimą, todėl galima teigti, jog dabartinis bankroto procedūrų reglamentavimas nėra pakankamai tobulas, nes nesukuria mechanizmo visų bankrutuojančios įmonės kreditorių vienodai interesų gynybai.

Kur kas paprastesnis yra atsakovo bankroto byloje nustatymo klausimas. Įmonių bankroto įstatymo 1 straipsnio 1 dalis aiškiai nurodo kas gali būti atsakovu bankroto byloje – tai visos įmonės, viešosios įstaigos, bankai ir kredito unijos (visus šiuos subjektus įstatymų leidėjas vadina „ įmonėmis“) įregistruotos Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Taigi šiai dienai atsakovu bankroto byloje gali būti tik įmonė, tai yra juridinis asmuo (šiuo atveju nesvarbu ar jis siekia pelno ar ne). Tai iš esmės neatitinka CPK įtvirtintai nuostatai, pagal kurią atsakovu civilinėje byloje gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys. Tačiau tai, ar tikslinga bankroto procedūras taikyti fiziniams asmenims, galėtų būti atskiro mokslinio darbo objektu.

Taigi atsakovu bankroto bylose yra skolininkas, t.y. įmonė, kuriai keliama bankroto byla. Skolininkas – tai subjektas, kuris anksčiau už kitus sužinojo (ar turėjo sužinoti) apie savo finansines problemas.¹¹

Apibendrinant galima teigti, kad teisinėje literatūroje nėra konkrečiai apibrėžiama bankroto byloje dalyvaujančių asmenų sąvoka, todėl siūlytume šią sąvoką aiškinti plačiąja ir siaurąja prasme.

Plačiąja prasme bankroto byloje dalyvaujantys asmenys yra šalys: ieškovas, atsakovas, tretieji asmenys. Taip pat teismas, administratorius, kreditorių susirinkimas (komitetas), tai yra visi subjektai, kurie veikia bankroto proceso metu.

¹¹ Teliukina M.V Konkursnoje pravo. Teorija ir praktika nesostojatelnosti (bankrostva). – Moskva : Delo, 2002

Siaurąja prasme galime teigti, kad bankroto byloje dalyvaujančiais asmenimis laikytini asmenys, turintys procesinį suinteresuotumą bylos baigtimi. Tai būtų įmonės kreditoriai, pati įmonė skolininkė, kreditorių susirinkimas (komitetas).

Tačiau siūlyčiau įstatymų leidėjui, Įmonių bankroto įstatyme apibrėžti kiekvieną bankroto bylos subjektą atskirai, atsižvelgiant į tai, kurioje bankroto bylos stadijoje jis įstojo į procesą ir kokie yra jo tikslai procese, kadangi išanalizavus teismų praktiką aiškiai matyti atskirų bankroto procese dalyvaujančių asmenų statuso problematika, kuri iš esmės daro teismų praktiką, nagrinėjant bankroto bylas, nevienodą. O vienodos teismų praktikos nebuvimas suponuoja atskirų bankroto procese dalyvaujančių asmenų teisių ir teisėtų interesų pažeidimus.

II. Bankroto byloje dalyvaujančių asmenų rūšys

Kaip jau buvo minėta, bankroto procese dalyvauja gausus asmenų ratas. Tačiau, kad nepasisisklystumėme jų gausoje ir, kad lengviau būtų atskleisti šių asmenų požymius padedančius, apibūdinti jų teisinį statusą, atsižvelgiant į tam tikrus ypatumus, siūloma juos suklasifikuoti taip:

- 1) asmenys, turintys teisę inicijuoti bankroto procesą;
- 2) teismas – nešališkas arbitras bankroto procese;
- 3) administratorius – asmuo tiesiogiai vykdamas bankroto procedūras;
- 4) kreditorius – procesiškai suinteresuotas subjektas bankroto byloje;
- 5) svarbiausi bankrutuojančios įmonės organai: kreditorių susirinkimas, kreditorių komitetas.

Šios klasifikacijos pagalba galima tiksliausiai apibūdinti bei išanalizuoti bankroto byloje dalyvaujančių asmenų institutą ir aptarti bankroto proceso subjektus, jų teises ir pareigas, atliekamas funkcijas, bei procesinę padėtį.

2.1 Asmenys, turintys teisę inicijuoti bankroto procedūras

Teisinis bankroto procesas pirmiausia yra skirtas visų kreditorių reikalavimų proporcingam patenkinimui užtikrinti, todėl procesinių nuostatų, reglamentuojančių bankroto bylų nagrinėjimą, paskirtis daugeliu atvejų yra užtikrinti kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimą, sudarant galimybes visiems kreditoriams sužinoti apie bankroto bylos iškėlimą skolininkui, pareikšti savo reikalavimus bankrutuojančiai įmonei, įrodyti reikalavimų pagrįstumą bei aktyviai dalyvauti vykdamas bankroto procedūras.

Tačiau dėl suprantamų priežasčių skolininkas gali vengti išsipareigojimų vykdymo: iš vienos pusės dėl natūralaus savisaugos jausmo, kadangi žymia dalimi bankrotas tolygus skolininko verslo pabaigai, o iš kitos – dėl žmonėms būdingo tikėjimo geresne ateitimi ir vilties, kad pašliję reikalai gali pasitaisyti, - dėl šių priežasčių gali delsti ir net visai nusišalinti nuo pareiškimo apie nemokumą, nors jo reikalai gali būti tiek pašliję, kad jis bus nepajėgus padengti išiskolinimų. Todėl praktikoje, didžiąją dalį

bankroto bylų inicijuoja kreditoriai. Todėl, galima teigti, kad kreditorius – tai pagrindinis bankroto bylų iniciatorius. Tačiau pasitaiko atvejų kai paduodant pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo paaiškėja, kad asmuo, kuris teikia pareiškimą dėl įrodymų trūkumo gali būti nelaikomas asmeniu, kuris pagal ĮBĮ 5 straipsnį turi teisę inicijuoti bankroto procesą. Tokia situacija paaiškėjo kai Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija išnagrinėjo atsakovo UAB „Meiruta“ atskirąjį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo 2004 m. lapkričio 15 d. nutarties, kuria pastarajam iškelta bankroto byla civilinėje byloje Nr. 3 – 641/ 2004 pagal ieškovo UAB „Aviakuras“ ieškinį atsakovui UAB „Meiruta“ dėl bankroto bylos iškėlimo.¹² Šioje byloje atsakovas UAB „Meiruta“ nurodė, jog ieškovas nėra UAB „Meiruta“ kreditorius, todėl negali inicijuoti bankroto bylos iškėlimo, kadangi UAB „Meiruta“, ginčydama skolą, tiek byloje dėl teismo įsakymo išdavimo, tiek šioje byloje pateikė trišalį atsiskaitymų suderimo aktą, sudarytą 2003 m. sausio 16 d. tarp UAB „Aviakuras“, UAB „Meiruta“ ir UAB „Myxum“. Pagal šio akto sąlygas UAB „Meiruta“ už gautą kurą buvo skolinga UAB „Aviakuras“ 92 572 Lt, dalį šios skolos – 78 000 Lt – bendrovei „Aviakuras“ įsipareigojo sumokėti bendrovės UAB „Meiruta“ skolininkė UAB „Myxum“ ir UAB „Aviakuras“ tai turėjo užskaityti bendrovės UAB „Meiruta“ skolos padengimui, likusią skolos dalį – 14572 Lt – bendrovė UAB „Meiruta“ įsipareigojo pati sumokėti UAB „Aviakuras“. Tačiau iš visų byloje nustatytų faktų taip ir neliko galimybių išsiaiškinti, ar trišale sutartimi UAB „Myxum“ perėmė bendrovės UAB „Meiruta“ bendrovei UAB „Aviakuras“ visą 78 000 Lt skolą. Kolegija pastebėjo, kad byloje yra daug prieštaringų duomenų (sumų) dėl ieškovo ir atsakovo tarpusavio atsiskaitymų. Ieškovas dėl minėtos trišalės skolos perkėlimo sutarties nuoseklių paaiškinimų nepateikė ir kolegija, pagal byloje surinktus įrodymus neturėjo galimybių nustatyti, ar ieškovas yra atsakovo kreditorius, tuo pačiu ar ieškovas turi teisę reikalauti iškelti atsakovui bankroto bylą (ĮBĮ 3 str. 1 d., 5 str. 1 d.). Šis klausimas reikšmingas, kadangi byloje nebuvo duomenų, kad kiti UAB „Meiruta“ kreditoriai reikalautų kelti jai bankroto bylą. Taigi teismas konstatavo, kad neišaiškinus ieškovo UAB „Aviakuras“ teisės reikalauti iškelti UAB „Meiruta“ bankroto bylą, nėra teisinio pagrindo svarstyti ir UAB „Meiruta“ nemokumo klausimo, todėl pirmosios instancijos teismo nutartį dėl bankroto bylos UAB „Meiruta“ iškėlimo laikė neteisėta ir naikintina.¹³

¹² LAT teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 13 d. nutartį c. b. UAB „Meiruta“ ir UAB „Aviakuras“, Nr. 2 – 5 / 2005, kat. 125.1.

¹³ LAT teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 13 d. nutartį c. b. UAB „Meiruta“ ir UAB „Aviakuras“, Nr. 2 – 5 / 2005, kat. 125.1.

Kadangi pagal ĮBĮ **Įmonės kreditoriai** – tai turintys teisę reikalauti iš įmonės vykdyti prievolės ir įsipareigojimus fiziniai ir juridiniai asmenys (ĮBĮ 3 str.), tarp jų:

1) mokesčių, valstybinio socialinio draudimo įmokų bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų nemokėjimo atveju – valstybės institucijos, įpareigosios juos surinkti;

2) darbo užmokesčio nemokėjimo ir dėl darbo santykių atsiradusios žalos neatlyginimo atveju – įmonės darbuotojai (jų įpėdiniai);

3) žalos atlyginimo prievolės dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga perėjimo valstybei. Žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo nustatytais atvejais – Vyriausybės įgaliota institucija;

4) valstybės vardu gautų paskolų ir paskolų, gautų su valstybės garantija, negražinimo atveju – Finansų ministerija.

5) fiziniai ir juridiniai asmenys, pardavę žemės ūkio produkciją;

6) kiti kreditoriai.

Taigi kreditoriais laikomi tik tie asmenys, kurie turi teisę reikalauti, kad bankrutuojanti įmonė įvykdytų materialinio pobūdžio prievolės, todėl įstatymas, tik šiems asmenims suteikia reikalavimo iškelti bankroto bylą skolininkui teisę.

Kiekvienas įmonės kreditorius, turėdamas teisę, esant tam tikroms ĮBĮ nustatytoms sąlygoms ir aplinkybėms, kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, pats sprendžia – pasinaudoti šia įstatymo suteikiama teise ar ne.

Literatūroje sutinkama atvejų, kad asmenys, inicijuojantys bankroto bylos iškėlimą įmonei, paduodami teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, privalo sumokėti žyminį mokestį. Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius 1995 m. birželio 19 d. konsultacijoje pažymėjo, kad pateikiant pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, reikalavimas reiškiamas ne dėl konkretaus turto, bet dėl bankroto bylos iškėlimo, todėl reikalavimas laikytinas neturtiniu ir pateikiant jį turi būti apmokestinta pagal CPK normas,¹⁴ tai yra 100 Lt mokesčiu. Tačiau CPK 83 straipsnio 1 dalis 9 punktą numato, kad ieškovai bankroto byloje yra atleidžiami nuo žyminio mokesčio. Todėl galime teigti, kad šiuo metu ieškovams nereikia mokėti 100 Lt mokesčio, pagal galiojančią CPK.

¹⁴ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.

Kreipiantis į teismą, bankroto byloje dalyvaujantys asmenys, turi pateikti dokumentus, kurie vadovaujantis CPK 111 staripsniu, turi atitikti bendriems procesinių dokumentų, tai yra formai ir turiniui keliamiems reikalavimams ir kiekviename dalyvaujančio bankroto byloje asmens procesiniame dokumente turi būti:

1. Teismo, kuriam paduodamas procesinis dokumentas, pavadinimas;
2. Dalyvaujančių byloje asmenų procesinė padėtis, vardas, pavardė, asmens kodas (jeigu jis yra žinomas), gyvenamoji vieta, o tais atvejais, kai dalyvaujantys byloje asmenys arba vienas iš jų yra juridinis asmuo, jo – visas pavadinimas, buveinė, kodas, atsiskaitomosios sąskaitos numeris ir kredito įstaigos rekvizitai. Asmeniui pageidaujant, kad procesiniai dokumentai būtų įteikti per telekomunikacijų galinį įrenginį, nurodomas tokio telekomunikacijų galinio įrengimo adresas;

3. Procesinio dokumento pobūdis ir dalykas;

4. Aplinkybės, patvirtinančios procesinio dokumento dalyką, ir įrodymai, patvirtinantys šias aplinkybes;

5. Priedai pridedami prie pateikiamo procesinio dokumento;

6. Procesinį dokumentą paduodančio asmens parašas ir jo surašymo data;

Procesiniame dokumente, kuriuo atsisakoma pareikšto ieškinio, atskirojo, apeliacinio ar kasacinio skundo, turi būti pažymėta, kad pareiškėjui žinomos tokio atsisakymo procesinės pasekmės (CPK 111 str. 3 d.).

Jeigu procesinį dokumentą teismui pateikia atstovas, procesiniame dokumente nurodoma atstovo vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamoji vieta, taip pat pridedamas dokumentas, įrodantis atstovo teises ir pareigas, jeigu tokio dokumento byloje dar nėra arba jeigu byloje esančio įgaliojimo terminas yra pasibaigęs (CPK 111 str. 4 d.).

Už dalyvaujantį byloje asmenį, kuris negali pasirašyti, procesinį dokumentą pasirašo jo įgaliotas asmuo, nurodydamas priežastį, dėl kurios pats dalyvaujantis byloje asmuo negalėjo pasirašyti pateikiamo dokumento (CPK 111 str. 5 d.).

Kreditoriai apie savo ketinimą kreiptos į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo turi pranešti įmonei raštu (ĮBĮ 6 str.). Pranešime privalo būti nurodyti neįvykdyti įmonės įsipareigojimai ir įspėjama, kad jeigu jie nebus įvykdyti per pranešime nurodytą kreditoriaus terminą, kuris negali būti trumpesnis kaip 30 dienų, kreditorius kreipsis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Šios nuostatos paskirtis – bankroto procesų nepagrįsto iniciavimo prevencija, nes ĮBĮ įpareigoja įmonės kreditoriui suteikti įmonei galimybę įvykdyti finansinius įsipareigojimus bei prievoles. Tuo taip pat užkertamas kelias nesažiningam įmonės bankroto proceso inicijavimui, siekiant padaryti žalos įmonei,

paskleidus informaciją, kad įmonė yra nepatikima ir turi finansinių problemų. Pavyzdžiui, įmonei dėl neapdairumo neįvykdžius savo įsipareigojimų pagal sudarytą sutartį ir įsipareigojimų įvykdymą uždelsus daugiau kaip 3 mėnesius, įmonės kreditoriai įgyja galimybę inicijuoti įmonės bankroto procesą, jei kreditorius, turėdamas nesažiningų ketinimų (pvz. susidoroti su konkurentu) šią savo teisę realizuos, tuo nepagrįstai sukels įmonei žalą). Dėl šios priežasties ĮBĮ ir numatyta išankstinė (neteisminė) ginčo sprendimo tvarka.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kreditoriai, pateikdami pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, neprivalo pateikti dokumentų ar kitų įrodymų patvirtinančių, kad įmonė yra nemoki. Įstatymas šios informacijos pateikti nereikalauja, nes praktikoje daugeliu atvejų, ši informacija įmonės kreditoriui yra neprieinama ir nežinoma.¹⁵ Tačiau, kreditoriai, kuriems įmonė nėra apmokėjusi už pateiktas prekes, turėtų prie pareiškimo iškelti bankroto bylą pridėti prekių pirkimo pardavimo sutarties, prekių perdavimo – priėmimo akto, PVM sąskaitos faktūros, pretenzijos dėl vėlavimo apmokėti už pateiktas prekes, įmonės rašto į gautą pretenziją ir kitų dokumentų kopijas. Kai kuriuos konkrečius dokumentus, kuriuos reikia pateikti kartu su prašymu iškelti bankroto bylą, nustato Įstatymas.

Bet kokių atveju, kreditoriai gali pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo ne anksčiau, kaip praėjus trijų mėnesių terminui nuo įmonės įsipareigojimų neįvykdymo dienos. Trijų mėnesių įsipareigojimų įvykdymo uždelsimo terminas skaičiuojamas:

- nuo sutartyje nustatyto įmonės įsipareigojimų įvykdymo laikotarpio pabaigos;
- nuo įstatymuose, kituose teisės aktuose nustatyto atitinkamų įsipareigojimų įvykdymo laikotarpio pabaigos;
- nuo kreditoriaus reikalavimo įvykdyti įmonės įsipareigojimą ar prievolę pateikimo įmonei dienos. Nuo kreditoriaus reikalavimo pateikimo dienos skaičiuojama tais atvejais, kai sutartyje nebuvo konkrečiai nustatyta įmonės įsipareigojimų įvykdymo data ar terminas.¹⁶

¹⁵ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.

¹⁶ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.

Pastebėtina, kad Įstatymas teisę kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo suteikia tik tiems kreditoriams, kurių reikalavimų vykdymas yra pradelstas ne mažiau kaip 3 mėnesius. Manytina, jog šis terminas yra pakankamas ir jo nei mažinti, nei didinti nebūtų tikslinga, nes tai pakankamas terminas sužinoti apie keliamą bankroto bylą.

Jeigu kreditoriai remiasi tuo pagrindu, kad teismo anstolis gražino vykdomąjį dokumentą dėl to, kad įmonė neturi jokio turto ar pajamų, iš kurių būtų įmanoma išieškoti skolas, tai kreditoriai ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo vykdomųjų dokumentų gražinimo dienos gali kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo ir tokiu atveju jam neprivaloma laikytis tam tikrų formalumų susijusių su siuntimu įmonės administracijos vadovui dokumentų ir laukti tris mėnesius nuo termino išsipareigojimams įvykdyti praleidimo dienos.

Kadangi kreditoriai neturi galimybių žinoti visų likusių įmonės kreditorių ir skolininkų, o taip pat visų skolinių išsipareigojimų dydžio, beto, neturi skolininko finansinių atskaitomybių, tai jie pareiškimo dėl bankroto bylos ir pridedamų dokumentų kopijas privalo pateikti įmonės vadovui.

Įmonės kreditoriai turi galimybę atsisakyti paduoto pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo tada, kai įmonė atsiskaito su kreditoriais, kurie inicijuoja bankroto procesą, ar susitariama dėl išsipareigojimų įvykdymo, ir kreditoriai nebebūna suinteresuoti dalyvauti teisminiame įmonės bankroto procese. Šia teise įmonės kreditoriai gali pasinaudoti tol, kol teismas nėra priėmęs nutarties iškelti įmonei bankroto bylą arba atsisakyti kelti bankroto bylą. Tačiau siūlytina, minėtą terminą sieti ne su nutarties priėmimu, o su jos įsiteisėjimu, todėl, kad nutartis įsiteisėja ne iš karto. Tokiu atveju sukuriamos vienodos sąlygos tiek kreditoriams, tiek įmonei, kuriai keliamą bankroto bylą.

Be kreditorių, vadovaujantis Įmonių bankroto įstatymo 5 straipsniu, pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei pateikti teismui turi teisę:

- 1) įmonės savininkas (savininkai);
- 2) įmonės administracijos vadovas;
- 3) likviduojamos įmonės likvidatorius. (ĮBĮ 5 str.)

Įmonės savininkas – tai individualios įmonės savininkas, tikrosios ūkinės bendrijos narys, komanditinės ūkinės bendrijos tikrasis narys ar narys komanditorius, valstybės ir savivaldybės įmonės steigėjas, akcininkas, turintis daugiau kaip 10 procentų balsavimo teisę suteikiančių akcijų, pajininkas, viešosios įstaigos dalininkai.

Praktikoje retai pasitaiko atveju, kai įmonės savininkas bei įmonės vadovas kreipiasi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Šie asmenys dažniausiai nėra asmeniškai

suinteresuoti atsisakyti nuo įmonės valdymo bei užbaigti įmonės veiklą bankroto procedūromis. Todėl Įmonių bankroto įstatymo 8 straipsnis, kuriame aptariamos bankroto proceso inicijavimo procedūros, yra aktualus ir praktikoje taikomas esant šioms aplinkybėms:

1. Kai nemoki įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo ir įmonės savininkas savo turtu asmeniškai atsako už įmonės prievoles ir įsipareigojimus. Šiuo atveju įmonės savininkas yra suinteresuotas, kad privalomi mokesčiai, įmokos, už nevykdomus įsipareigojimus mokėtinos palūkanos, netesybos, ir panašiai nedidintų įmonės skolų;
2. Kai nemokios įmonės savininkas yra valstybė ar savivaldybė;
3. Kai yra poreikis pasinaudoti galimybe gauti Garantinio fondo lėšas atsiskaityti su nemokios įmonės darbuotojais;
4. Kai norima sumažinti kreditorių patiriamus nuostolius.

Įmonių bankroto įstatymas nenumato įmonės administracijos vadovo ir savininko aktyvaus dalyvavimo valdant bankrutuojančią įmonę. Tačiau remiantis Įmonių bankroto įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje įmonės, paskelbusios kreditoriams apie tai, kad ji negali ar neketina vykdyti įsipareigojimų, administracijos vadovas ar savininkas pateikia pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo. Jeigu to nepadaro įmonės administracijos vadovas ar savininkas, tokia teisę turi kreditoriai. Kadangi kreditoriai, kaip buvo minėta, neturi galimybių sužinoti apie visus likusius įmonių kreditorius, skolininkus, visų skolininko įsipareigojimų ir kt. kreditoriai pateikia pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo ir dokumentų kopijas įmonės vadovui, kuris ne vėliau kaip per penkias dienas nuo tokių dokumentų gavimo dienos privalo pateikti teismui kreditorių ir skolininkų sąrašus, įsipareigojimų ir skolų dydį, nurodyti atsiskaitymo terminus, paskutinių ir einamųjų metų laikotarpio iki kreditoriaus pareiškimo pateikimo teismui dienos finansines atskaitomybes, informaciją apie teismuose įmonei iškeltas bylas ir išieškojimus ne ginčo tvarka, įkeistą turtą ir kitus įsipareigojimus.

Įmonės bankroto įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje taip pat numatyta ir tai, kad, jeigu įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais ir jie nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, tai įmonės vadovas ar savininkas turi pareigą pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Pareiškimo teismui ir pateikiamų prie pareiškimo priedų nuorašus įmonės vadovas taip pat privalo pateikti įmonės savininkams. Kai pareiškimą teismui teikia savininkas (savininkai), tuomet jis turi teismui pateikti kreditorių ir

skolininkų sąrašą, įsipareigojimų ir skolų dydį, nurodyti atsiskaitymo terminus, paskutinių ir einamų metų laikotarpio iki kreditoriaus pareiškimo pateikimo teismui dienos finansines atskaitomybes ir kitus finansinius dokumentus.

Pareiškime bylai dėl bankroto bylos iškėlimo gali būti nurodoma bet kokia informacija, kuri, skolininko nuomone, gali turėti pozityvią reikšmę, tai gali būti informacija ir apie finansinių sunkumų priežastis, duomenys apie kreditorių piknaudžiavimus ir panašiai.

Svarbu pastebėti, jog pats skolininkas bankroto procedūras gali inicijuoti tik tuomet, kada turi pakankamai lėšų teismo išlaidoms padengti.

Be to, skolininkas prie pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo, turėtų pridėti dokumentus:

- patvirtinančius aplinkybes, kuriomis grindžiamas skolininko pareiškimas; prie jų taip pat pridedami dokumentai apie skolą ir skolininko nesugebėjimą visiškai patenkinti reikalavimų;
- pareiškėjo kreditorių sąrašą, nurodant įsiskolinimus, jų dydį, mokėjimo terminus ir kiekvieno kreditoriaus anketinius duomenis;
- pareiškėjo skolininkų sąrašą, nurodant įsiskolinimus ir kiekvieno skolininko adresą;
- paskutinės ataskaitinės datos buhalterinį balansą arba jį pakeičiančius dokumentus; dokumentus apie skolininko turimą turtą ir jo vertę;
- skolininko turto savininko – juridinio asmens sprendimą dėl skolininko pareiškimo teikimo teismui;
- skolininko darbuotojų susirinkimo, kuriame išrinktas skolininko darbuotojų atstovas dalyvauti teisme dėl bankroto bylos, protokolas ir kt.¹⁷

Kitas subjektas, ĮBĮ nustatyta tvarka turintis teisę inicijuoti bankroto bylos iškėlimą yra **likviduojamos įmonės likvidatorius**, kuris privalo pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, kai išaiškėja, kad likviduojama įmonė negalės įvykdyti visų savo įsipareigojimų. Įdomu pastebėti, kad įmonės likvidatoriui, pateikiant pareiškimą dėl

¹⁷ Teliukina M.V Konkursnoje pravo., Teorija ir praktika nesostojatelnosti (bankrostva). – Moskva : Delo, 2002

bankroto bylos iškelimo, užtenka pateikti finansinę atskaitomybę tik už laikotarpį nuo sprendimo likviduoti įmonę priėmimo dienos iki pareiškimo padavimo dienos.

Įmonės likvidavimo metu yra užbaigiama įmonės vykdoma veikla, įmonės įsipareigojimų ir prievolių vykdymas, įmonės kreditorinių reikalavimų ir teisių realizavimas. Kadangi likvidavimo proceso metu yra nustatomi visi įmonės kreditoriai ir įmonės įsipareigojimų jiems dydis, išaiškėja įmonės turto tikroji vertė, be to, likvidavimo metu įmonės įsipareigojimai gali didėti, todėl galima situacija, kad įmonės turto nebeužteks atsiskaityti su visais įmonės kreditoriais. Atsižvelgiant į tai, kad likviduojant įmonę jos veikla nutraukiama ir nebenumatomos naujos pajamos, paaiškėjus, jog likviduojama įmonė tampa nepajėgi atsiskaityti su visais įmonės kreditoriais, privalo būti taikoma Įstatymo nustatyta imperatyvi norma, jog likvidatorius turi nedelsiant sustabdyti visus mokėjimus ir kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo (ĮBĮ 7 str.). Įstatymas šiuo atveju nustato ne teisę, o pareigą likvidatoriui kreiptis į teismą.

Įstatymas tai pat nustato, kad likvidatorius pareiškimą dėl bankroto bylos iškelimo turi pateikti teismui ne vėliau kaip per 15 dienų nuo aplinkybės, kad įmonė negalės įvykdyti visų savo įsipareigojimų, nustatymo dienos (ĮBĮ 7 str). Ši aplinkybė gali paaiškėti įvairiai, pavyzdžiui, paaiškėjus naujiems įmonės įsipareigojimams, finansinių metų pabaigoje parengus likviduojamos įmonės finansinę atskaitomybę, žuvus įmonės turtui, nepavykus realizuoti visų įmonės kreditorinių reikalavimų. Tačiau sunku nustatyti, ar likvidatorius „neuždelsė“ kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo. O ir praktiškai, netgi nustačius tokio pobūdžio likvidatoriaus pažeidimus, nėra nustatytas mechanizmas, pagal kurį būtų likvidatorius traukiamas atsakomybėn. Įstatymų leidėjas turėtų nustatyti mechanizmą, pagal kurį likvidatorius ir taip pat kiti bankroto bylos iniciavimo teisę (pareigą) turintys asmenys, turėtų būti traukiami atsakomybėn, kuomet yra „uždelsiama“ kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, ir tokiu uždelsimu įmonei ar jos kreditoriams padaroma žala.

Nuo likvidatoriaus pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo pateikimo teismui dienos išlaidos, susijusios su likviduojamos įmonės turto realizavimu, įmonės kreditorių reikalavimų tenkinimo organizavimu ir vykdymu, įmonės veiklos užbaigimu ir kitos įmonės bankroto administravimo išlaidos apmokamos pagal ĮBĮ ir Vyriausybės nustatyta tvarka.

Visi aptarti asmenys turi teisę inicijuoti bankroto procedūras tuomet, kai įmonė laiku nemoka už gautas prekes, atliktus darbus (paslaugas), negrąžina kreditų ir nevykdo kitų sandoriais prisiimtų turtinių įsipareigojimų, įmonė laiku nemoka įstatymų

nustatytų mokesčių, kitų privalomų įmokų ir (arba) priteistų sumų, įmonė viešai paskelbia ar kitaip praneša kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų, įmonė neturi turto ar pajamų, iš kurių galėjo būti išieškomos skolos, ir dėl šios priežasties antstolis grąžino vykdomuosius dokumentus (ĮBĮ 4 str).

Palyginimui galime taip pat pateikti duomenis apie asmenis, kurie turi teisę pagal Rusijos įstatymus kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, tai:

- skolininkas;
- kreditorius;
- prokuroras;
- kitos įgaliosios institucijos.¹⁸

Jie kreipiasi į teismą tuomet, kai skolininkas nevykdo savo piniginių įsipareigojimų ir būtinų mokėjimų.

Iš esmės, asmenys, turintys teisę inicijuoti bankroto procedūras nesiskiria. Vienintelis subjektas, kuris pagal Rusijos Bankroto įstatymą, turi teisę inicijuoti bankroto bylos iškėlimą yra prokuroras.

Prokuroro įsikišimas į bankroto procedūras Rusijoje leistinas, bet tik įstatymo numatytais atvejais (esant tyčinio bankroto požymių, kai yra pažeidžiamas viešasis interesas ir kt). Tačiau kai kurie mokslininkai neigiamai vertina prokuroro galimybes inicijuoti bankroto procesą ir reikalauja išbraukti prokurorą iš subjektų, turinčių teisę inicijuoti bankroto procesą. Štai pavyzdžiui, P.D Barenboimas teigia, kad „, prokuroro priežiūra ūkinėje sferoje nepasiteisina ir tikėtis naudos dėl prokuroro dalyvavimo bankroto bylose tikrai neverta. Tikslinga kreditoriams ir skolininkui savo santykius aiškintis tarpininkaujant tik teismui“.¹⁹ Pritartina šiai nuomonei, nes teismui suteiktos didesnės galimybės veikti bylos aplinkybių nustatymą. Be to teismą būti aktyvesniu bankroto bylose įpareigoja viešasis interesas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimo Nr. 33 „, Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ 6 p.).

Analizuojant Lietuvos teisės aktus matyti, jog pagal CPK, prokuroras taip pat gali inicijuoti civilinės bylos iškėlimą, taigi atsižvelgiant į tai, kad bankroto byloms taikomos ir CPK nuostatos, darytina išvada, kad teoriškai Lietuvoje prokuroras taip pat turi teisę inicijuoti bankroto bylos iškėlimą. Tačiau pagal Lietuvoje galiojančius įstatymus prokuroras turi teisę inicijuoti bankroto procesą, tik tuo atveju, kai nustatomi tyčinio

¹⁸ Teliukina M.V Konkursnoje pravo., Teorija ir praktika nesostojatelnosti (bankrostva). – Moskva : Delo, 2002.

¹⁹ Ten pat

bankroto požymiai (tyčiniu bankrotu pagal Įmonių bankroto įstatymo 2 straipsnio 1 dalį laikomas – įmonės privedimas prie bankroto tyčia) bei remiantis CPK 49 str., esant viešojo intereso pažeidimui.

Tuo tarpu Rusijoje prokuroras gali inicijuoti bankroto procesą šiais atvejais:

- nustatant tyčinio bankroto požymius (jeigu yra fiktyvaus bankroto požymių, arba byla dėl ne turto (nemokumo) nekeliama, nors faktiškai skolininkas yra mokus);
- esant įsiskolinimui pagal privalomus mokėjimus (akivaizdu, kai įsiskolinimo dydis viršija Įstatymo numatytą minimumą);
- esant viešojo intereso pažeidimui;
- kitais bankroto įstatymo numatytais atvejais (taikoma draudimo bendrovių, individualių, verslininkų ar besislapstančio skolininko atžvilgiu).²⁰

Teismas prokurorui turi pranešti apie bankroto pripažinimą tyčiniu ir pasiūsti nutarties nuorašą, kad būtų išspręstas asmenų patraukimo baudžiamajon atsakomybėn klausimas. Tačiau tokiu atveju nėra aišku kokia yra prokuroro procesinė padėtis bankroto byloje? Pagal CPK 49 straipsnio 3 dalį, jeigu pareikštas ieškinys viešam interesui apginti yra susijęs su fizinių ar juridinių asmenų teisėmis, šie asmenys jų pačių arba asmens pareiškusio ieškinį šio straipsnio nustatyta tvarka, prašymu arba teismo iniciatyva įtraukiami dalyvauti procese trečiaisiais asmenimis nepareiškiančiais savarankiškų reikalavimų arba bendraieškiais.

Mūsų nagrinėjamu atveju prokuroras sprendžia klausimą, kokie asmenys turi būti patraukti baudžiamajon atsakomybėn dėl tyčinio bankroto, todėl manytina, jog prokuroras turėtų būti laikomas trečiuoju asmeniu nepareiškiančiu savarankiškų reikalavimų bankroto procese, nes, kaip jau buvo minėta, trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, neturi jokių savarankiškų procesinių teisių, o tik padeda šaliai, kurios pusėje dalyvauja.²¹ Taip pat CPK 47 straipsnio 1 dalis numato, kad tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, gali ne tik įsitraukti į procesą savo iniciatyva, bet ir būti įtraukti į procesą atitinkamai šalies arba bylą nagrinėjančio teismo iniciatyva. Iš to galime suprasti, kad prokuroras bankroto byloje bus įtrauktas į procesą teismo iniciatyva, kuomet teismas nustatys požymius, rodančius, kad įmonė prie bankroto buvo

²⁰ Teliukina M.V Konkursnoje pravo., Teorija ir praktika nesostojatelnosti (bankrostva). – Moskva : Delo, 2002.

²¹ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius : Justitia, 2003.

privesta tyčia, t. y. kad bankrotą nulėmė ne verslo nesėkmė, o tyčinė veikla, siekiant išvengti įsipareigojimų kreditoriams vykdymo.

Aptarus asmenis, kurie gali inicijuoti bankroto procedūras, pasakytina jog daugiausiai bankroto procesus inicijuoja kreditorius - Įmonių Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, 2006 m. sausio – birželio mėnesiais inicijavusi 34,4 procentų bankroto procesų, tai yra 24,3 procentais daugiau nei per praėjusių metų atitinkamą laikotarpį. Pastebima, kad suaktyvėjo įmonių vadovai (21,4 proc.) bei savininkai (18, 7 proc.), nors kaip jau buvo minėta, šie asmenys nėra asmeniškai suinteresuoti atsisakyti nuo įmonės valdymo bei užbaigti įmonės veiklą. Kreditorius - Valstybinė mokesčių inspekcija 2006 metų sausio – birželio mėnesiais iniciavo tik 4 procentus visų bankroto procesų, tai yra 2 kartus mažiau nei per tą patį 2005 metų laikotarpį. Darbuotojų, inicijavusių bankrotą, skaičius šį pusmetį sumažėjo, lyginant su 2005 metų tuo pačiu laikotarpiu (1 lentelė). Darbuotojų iniciatorių skaičiaus mažėjimui šiais metais, be kitų priežasčių, galėjo turėti įtakos ir tai, kad pastaruosiu metu bankrutavo daugiau smulkių, nedidelį darbuotojų skaičių turinčių (individualių) įmonių. Darbuotojai duoda pareiškimus tam, kad atgautų bent dalį jiems priklausančių, bet neišmokėtų lėšų, tarp jų ir iš Garantinio fondo.²² Tačiau šie duomenys nėra labai tikslūs, kaip pavyzdį galima pateikti „ Panevėžio ekrano“ bankrotą, kuris pasižymi dideliu darbuotojų skaičiumi.

1 lentelė

Iniciatoriai	2006 m. sausio – birželio mėn.		2005 m. sausio – birželio mėn.		2004 m. sausio – birželio mėn.	
	Įmonių sk.	%	Įmonių sk.	%	Įmonių sk.	%
Darbuotojai	9	2,2	20	4,9	10	2,8
Valstybinio socialinio draudimo fondo vadyba	138	34,4	111	27,1	89	25,0
Valstybinė mokesčių inspekcija	16	4,0	32	7,8	42	11,8
Savininkai	75	18,7	81	19,8	55	15,4
Įmonės vadovas	86	21,4	72	17,6	85	23,9
Įmonės likvidatorius	23	5,7	33	8,1	26	7,3
Kiti kreditoriai	54	13,5	60	14,7	49	13,8

²² Putelytė G. Lietuvoje bankrutuoja per mažai įmonių // Veidas 2005. Nr. 2005 – 10 – 20. P 18

Bankroto proceso iniciatorių skaičiaus palyginimas

Aptarus asmenis, kurie turi teisę kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo vadovaujantis 2001 m. Įmonių bankroto įstatymu, ir palyginus šį įstatymą su 1997 m. redakcijos Įmonių bankroto įstatymu, matyti, jog naujajame įstatyme susiaurintas asmenų, turinčių bankroto proceso inicijavimo teisę, ratas. Tačiau manytina, jog buvo tikslinga susiaurinti asmenų turinčių teisę inicijuoti bankroto procesą ratą, kadangi tokiu būdu labiau apsaugomi ir pašios bankrutuojanšios įmonės interesai, nes priešingu atveju, nesąžiningas ar nepagrįstai savo reikalavimo teisėtumu įsitikinęs asmuo, galėtų be teisėto pagrindo inicijuoti bankroto bylos iškelimą. Taip pat Įstatymų leidėjas turėtų nustatyti mechanizmą, pagal kurį bankroto bylos iniciavimo teisę (pareigą) turintys asmenys, turėtų būti traukiami atsakomybėn, kuomet yra „ uždelsiama“ kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, ir tokiu uždelsimu įmonei ar jos kreditoriams padaroma žala.

2.2 Teismo vaidmuo, nagrinėjant bankroto bylas

Pagal ĮBĮ bankroto bylas nagrinėja tik vietovės, kurioje yra įmonės buveinė, apygardos teismas (ĮBĮ 10 str.). Tai nustatyta atsižvelgiant į bankroto santykių sudėtingumą bei siekiant užtikrinti, kad sudėtingą bankroto bylą nagrinėtų aukštesnės instancijos teismas bei aukštesnę kvalifikaciją ir didesnę praktinę patirtį turintys teisėjai.

Teismas yra pakankamai aktyvus teismo bankroto proceso subjekto, kuriam ĮBĮ nustato esminių sprendimų priėmimo funkciją, numato svarbias pareigas bei pakankamai plačias teises bei galimybes sprendžiant įmonės bankroto proceso vykdymo metu kylančius klausimus. Pažymėtina ir tai, kad ĮBĮ teismui daugeliu atvejų suteikia teisę ex officio atlikti tam tikrus veiksmus ar priimti atitinkamus sprendimus, kurių tiesiogiai proceso dalyviai neprašo, bet kurie yra būtini, kad bankroto procesas vyktų operatyviai ir, kad nebūtų pažeidžiami su įmonės bankroto procesu susijusių, bet teisminiame procese tiesiogiai nedalyvaujančių, asmenų teisėti interesai.

Teismo vaidmens svarba pasireiškia jau pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo stadijoje. Teismas gauto pareiškimo nagrinėjimo metu turi surinkti visą informaciją apie ūkio subjektus bei institucijas, tiesiogiai susijusius su įmone ar jos vykdoma veikla, gauti informaciją apie kitų teismų nagrinėjamas bylas, kuriose įmonė yra viena iš ginčo šalių, apie iškeltas ar nagrinėjamas baudžiamąsias bylas, kuriose yra pateikti civiliniai ieškiniai įmonės ar jos turto atžvilgiu, apie areštuotą įmonės turtą ir panašiai.

Teismas ieškovo pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo gali patenkinti tuomet, kai paaiškėja, kad įmonė laiku nemoka darbo užmokesčio ir su darbo santykiais susijusių išmokų, įmonė laiku nemoka už gautas prekes, negrąžina kreditų, laiku nemoka įstatymų nustatytų mokesčių, įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriams, kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų, ji neturi turto, pajamų, iš kurių galėjo būti išieškomos skolos, ir dėl šios priežasties anstolis grąžino kreditoriui vykdomuosius dokumentus (ĮBĮ 4 str.).

Teismai privalo bankroto bylos iškėlimo stadijoje patikrinti, ar asmenys, paduodami pareiškimus teismui dėl bankroto bylos iškėlimo, laikosi Įmonių bankroto įstatymo 6 – 8 straipsniuose išdėstytų reikalavimų, tai yra ar šie asmenys tinkamai realizuoja savo pažeistų teisių gynybą.

Rengdamasis nagrinėti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo teismas turi būti labai aktyvus, nes to reikalauja viešas interesas. Įmonių bankroto įstatymo 9 straipsnis

suteikia labai plačias galimybes ir teises teismui, surinkti visą reikalingą informaciją apie skolininką ir jo finansinę būklę.

Jis gali įpareigoti savininką, valdybos narius, vadovą, vyr. finansininką, likvidatorių ir kitus atsakingus įmonės darbuotojus, net ir tuos, kurie buvo atleisti per 12 mėnesių iki pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo pateikimo dienos, pateikti visus bankroto bylai nagrinėti ir įmonės turto įvertinimui reikalingus dokumentus, kviesti šiuos asmenis ir kreditorius atvykti į teismą ir duoti paaiškinimus ir panašiai (ĮBĮ 9 str.). Šiems asmenims atvykti į teismą būtina. Kadangi bankroto bylos keliamos vadovaujantis Civilinio proceso kodekso normomis, todėl šalių neatvykimas į teismą sukelia tam tikras pasekmes. Pagal CPK 246 straipsnio 3 dalį, atidėdamas bylos nagrinėjimą, teismas turi teisę neatvykusiai šaliai paskirti iki vieno tūkstančio litų baudą, jeigu įstatymai nustato šios šalies pareigą dalyvauti teismo posėdyje arba teismas pripažįsta šalies dalyvavimą teismo posėdyje būtinu ir negalima sprendimo priimti už akių. Sprendimo už akių esmė yra ta, kad šalis, kuri be pateisinamų priežasčių nepalaiko savo reikalavimų ar atsikirtimų (nepateikia atsiliepimo į ieškinį, neatvyksta į teismo posėdį ar parengiamąjį posėdį), kitos šalies prašymu praranda galimybę išsakyti savo poziciją teisme (CPK 142 str. 4 d., 230 str. 2 d., 285 str. 1 d.), pateikti ją pagrindžiančius įrodymus, nes tokiu atveju bylos nagrinėjimas baigiamas priėmus sprendimą už akių, remiantis tik byloje pateiktais įrodymais (CPK 285 str. 2 d.). Įmonių bankroto įstatyme nesant jokių išimčių dėl sprendimo už akių priėmimo galimybės bankroto byloje, tik formaliai įvertinus įrodymus galėtų būti tvirtinami kreditorių finansiniai reikalavimai bankrutuojančiai įmonei (ĮBĮ 26 str.), priimamas sprendimas dėl įmonės pabaigos (ĮBĮ 30 str.) bei sprendžiami kiti klausimai. Todėl pritariant R. Norkui, taptų akivaizdu, jog tokia pozicija nebūtų suderinama su reikalavimu ginti viešąjį interesą bankroto byloje, saugoti ir kreditorių, ir įmonės, kuriai prašoma iškelti bankroto bylą interesus. Dėl šios priežasties byloje dalyvaujančių asmenų pasyvumas bankroto byloje neturėtų sukelti tokių procesinių padarinių, kokie kyla nagrinėjant bylas įprasta tvarka.²³ Tokią išvadą pagrindžia ir naujasis CPK, kurio nuostatos draudžia priimti sprendimą už akių, nagrinėjant bylas kylančias iš šeimos teisinių santykių (CPK 378 str.), bei ypatingosios teisenos bylas (443 str. 9 d.), tai yra tas bylas, kurios išsiskiria būtinumu papildomomis priemonėmis ginti viešąjį interesą procese. Kad bankroto bylos pasižymi padidintu viešojo intereso buvimu nekelia abejonių, todėl iš esmės galima sutikti su R. Norkaus nuomone, jog atsižvelgdami į

²³ Norkus R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija. 2004, T. 57 (49). P. 82 - 94

bankroto instituto tikslus, principus, teismai turėtų atsisakyti bankroto bylose priiminėti sprendimus (nutartis) už akių ir taikyti kitas neigiamo pobūdžio procesines priemones. Įmonių bankroto įstatyme nėra numatyta jokių sprendimą už akių draudžiančių priimti procesinių nuostatų, todėl derinant Įmonių bankroto įstatymą su pasikeitusiu procesiniu teisiniu reglamentavimu, įstatymų leidėjas turėtų aiškiai įteisinti draudimą priimti sprendimus už akių įmonių bankroto bylose. Tačiau manytina vis dėlto būtų naudinga taikyti 1000 Lt baudą į teismo posėdį neatvykstančioms šalims, kurių dalyvavimas būtinas, nes tokiu būdu nors iš dalies būtų užtikrinamas proceso operatyvumas.

Teismas turi teisę, nesant ūkinę ir finansinę įmonės būklę atspindinčių dokumentų, reikalauti pateikti tokius duomenis. Pavyzdžiui, jei finansinė atskaitomybė buvo parengta daugiau kaip prieš 6 mėnesius, yra tikimybė, kad joje nurodyti duomenys yra žymiai pasikeitę ir neatspindi realios įmonės finansinės būklės. Šiuo atveju teismas gali reikalauti pateikti įmonės veiklos duomenis už laikotarpį po finansinės atskaitomybės sudarymo. Teismas taip pat gali reikalauti finansinės atskaitomybės jai ji yra nepilna.²⁴

Gavęs pareiškimą iškelti bankroto bylą teismas tiek dalyvaujančių byloje asmenų prašymu, tiek savo iniciatyva gali (beveik visuomet ir taiko) taikyti laikinąsias apsaugos priemones, vadovaudamasis CPK 148 straipsnio 2 dalies nuostatomis. Teismas gali taikyti laikinąsias ieškinio užtikrinimo priemones net ir nepadavus ieškinio pareiškimo, jeigu to prašo ieškovas.

Jei teismas, išnagrinėjęs pateiktą pareiškimą bei aplinkybes, susijusias su įmonės ūkine bei finansine padėtimi, ir nustatęs, kad įmonė nelaikytina nemokia, atsisako įmonei iškelti bankroto bylą, įmonės atžvilgiu teismo nustatytos ieškinio užtikrinimo priemonės turi būti panaikintos.

Kadangi prie prašymo reikia pridėti įrodymus apie tai, kad skolininkui yra išsiųstas pranešimas apie ketinimą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, tai CPK 148 straipsnyje numatytas 14 dienų terminas ieškiniui pareikšti netaikomas, nes Įmonių bankroto įstatymo 6 straipsnio 2 dalis nustato ne trumpesnę kaip 30 dienų terminą pareiškimui dėl bankroto bylos iškėlimo.

Siekdamas užtikrinti, kad pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimo metu bei bankroto bylos nagrinėjimo metu nebūtų švaistomas įmonės turtas, teismas gali priimti sprendimą areštuoti dalį įmonės turto, areštuoti įmonės sąskaitoje

²⁴ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.

esančias pinigines lėšas bei duoti pavedimą bankui sustabdyti mokėjimų vykdymą iš šią įmonės sąskaitą įplaukiančių piniginių lėšų, uždrausti įmonei vykdyti tam tikrus sandorius bei prisiimti tam tikro pobūdžio naujų įsipareigojimų ar sandorių.

Teismas arba teisėjas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo pareiškimo gavimo dienos priima nutartį iškelti ar atsisakyti iškelti bankroto bylą. Teismas turi teisę dėl svarbių priežasčių pratęsti pasirengimo nagrinėti bankroto bylą teisme terminą, bet ne ilgiau kaip vieną mėnesį (ĮBĮ 9 str).

Pagal Įmonių bankroto įstatymo 9 straipsnio 5 dalį 1 punktą teismas gali iškelti įmonei bankroto bylą tuo atveju, jeigu yra pagrindo teigti, kad įmonė yra nemoki. Vienoje savo byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kasacine tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovo – UAB „Kauno dinamo“ kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2000 m. balandžio 20 d nutarties bei apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. birželio 22 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo – specialiosios paskirties AB „Kauno energija“ ieškinį atsakovui – UAB „Kauno dinamo“ dėl bankroto bylos iškėlimo,²⁵ tačiau atsakovas kasaciniu skundu prašė panaikinti Kauno apygardos teismo 2000 m. balandžio 20 d. nutartį bei Lietuvos apeliacinio teismo 2000 m. birželio 22 d. nutartį, ieškovo reikalavimus atmesti ir bylą nutraukti, kadangi abiejų instancijų teismai netyrė ir nevertino įmonės mokumo bankroto bylos iškėlimo metu klausimo, o rėmėsi vien ieškovo pateiktais dokumentais, kurie neatspindėjo realios situacijos ir nebuvo tinkamai patvirtinti bei neatitiko buhalterinės apskaitos pagrindų įstatymo 11 straipsnio reikalavimų. Pirmos instancijos teismas neišnaudojo ir Įmonių bankroto įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje suteiktų galimybių išsiaiškinti įmonės mokumo ir finansinės padėties klausimų. Tuomet kasacinės instancijos teismas vadovaudamasis Įmonių bankroto įstatymo 13 straipsnio 3 dalimi, teigė, kad iškelti įmonei bankroto bylą galima tuo atveju, kai yra pagrindo teigti, jog įmonė yra nemoki.²⁶ Taigi įstatymas nereikalauja, kad jau bankroto bylos iškėlimo momentu teismas iš esmės išspręstų įmonės mokumo ar nemokumo klausimą. Tikrąją įmonės finansinę padėtį galima išsiaiškinti tik bankroto bylos eigoje išnagrinėjus kreditorių reikalavimų pagrįstumą, patikrinus bankrutuojančios įmonės sandorių teisėtumą, nustatčius tikslią įmonės turto vertę. Bankroto bylos iškėlimo stadijoje išsiaiškinti visus nurodytus klausimus teismas neturi galimybės ir neprivalo, kadangi tai galima padaryti tik teismo bylos nagrinėjimo metu

²⁵ LAT teisėjų kolegijos 2000 m. rugsėjo 27 d. nutartis c. b. UAB „Kauno dinamo“ ir specialiosios paskirties AB „Kauno energija“, Nr. 3K – 3 – 1002 / 2000, kat 27.

²⁶ Byla išnagrinėta remiantis ankstesne Įmonių bankroto redakcija.

įrodinėjimo procese – surinkus, ištyrus ir įvertinus visus byloje surinktus įrodymus.²⁷ Įmonė nemokia laikoma tuomet, kai ji neatsiskaito su kreditoriais praėjus trims mėnesiams po termino, nustatyto įstatymų, kitų teisės aktų, taip pat kreditoriaus ir įmonės sutartyse, įmonės įsipareigojimams įvykdyti ir kiti (ĮBĮ 2 str). Tačiau, įstatymų leidėjui siūlytina, ieškoti kelių koreguojant ĮBĮ apibrėžtą nemokumo sąvoką, kuri prieštarauja teismų praktikai.

Visgi, kad būtų iškelta bankroto byla, reikia nustatyti ar įmonė yra nemoki, nes to reikalauja ĮBĮ, bet jis nereikalauja, kaip buvo minėta, iš esmės išspręsti įmonės mokumo ar nemokumo klausimo. Pradžioje pakanka teismo išreikalautų dokumentų, kai taip aiškina teismų praktika, pagal kuriuos preliminariai yra pakankamas pagrindas manyti, jog įmonės finansiniai įsipareigojimai yra lygūs įmonės turtui ar jį viršija. Tokiais dokumentais gali būti įmonės kreditorių sąrašai, finansinės atskaitomybės dokumentai, kiti duomenys apie įmonės turto vertę ir teisinį statusą. Beje, šioje byloje ieškovas pateikė atsakovo finansinę būklę patvirtinančius dokumentus – įmonės balansą ir įmonės kreditorių sąrašą, pasirašytus atitinkamai AB „Kauno dinamo“ vyr. finansininkės ir administratorės bei patvirtintu originaliu įmonės atspaudu. Iš šių dokumentų matyti, jog atsakovo įsipareigojimai gerokai viršija įmonės turtą, lyginant su ankstesniais finansiniais metais įmonės turtas sumažėjo, o skolos – išaugo. Todėl atsižvelgiant į nurodytus motyvus, teismų padaryta išvada, jog buvo pagrindas iškelti atsakovui bankroto bylą iš esmės.

Tačiau reikėtų pastebėti, jog remiantis Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 3 dalimi teismas atsisako kelti bankroto bylą, jeigu nustato, kad įmonė iki teismo nutarties priėmimo dienos patenkino kreditorių, kurie kreipėsi į teismą dėl bankroto iškėlimo reikalavimus, o taip pat, kai įmonei iškelta restruktūrizavimo byla.

Tais atvejais, kai byla sudėtinga (kaip pavyzdžiui bankroto byla iškeliama didelei įmonei, kurioje daug darbuotojų, didelis įsiskolinimas kreditoriams, daug turto), ji nagrinėjama teismo posėdyje žodinio proceso tvarka.²⁸

Iškėlus įmonei bankroto bylą, atsiranda tam tikros teisinės pasekmės: įmonės valdymo organai privalo perduoti administratoriui savo turtą, įmonės valdymo organai netenka savo įgaliojimų, draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki

²⁷ LAT teisėjų kolegijos 2000 m. rugsėjo 27 d. nutartis c. b. UAB „Kauno dinamos“ ir specialiosios paskirties AB „Kauno energija“, Nr. 3K – 3 – 1002 / 2000, kat 27.

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato 2001 m. gruodžio 21 d. Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ Teismų praktika. 2001. Nr. P. 299 – 302.

bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, baudų, mokesčių ir kitų privalomųjų mokėjimų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismine ar ne ginčo tvarka ir kt. (ĮBĮ 10 str. 7 d 1 – 7 p.).

Priėmus nutarti iškelti bankroto bylą, teismas arba teisėjas vadovaujantis Įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 4 dalimi privalo:

1. Paskirti įmonės administratorių. Įmonės administratorių teismas paskiria, atsižvelgdamas į įmonės kreditorių, pateikusių pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo ar kitų asmenų, turinčių bankroto bylos inicijavimo teisę, pasiūlytas administratoriaus kandidatūras arba savo nuožiūra parinkdamas įmonės administratorių iš asmenų, turinčių teisę teikti bankroto administravimo paslaugas (ĮBĮ 11 str. 2 d.). Tačiau teismas ne visada teisingai įgyvendina šią normą. Tokia klaida buvo padaryta, kai Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegija išnagrinėjo pareiškėjo UAB „Loginvesta“ atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2005 m. rugsėjo 28 d. nutarties, kuria atsisakė priimti UAB „Loginvesta“ ieškinį atsakovui UAB „Baltijos polimerai“ dėl bankroto bylos iškėlimo²⁹, kadangi nebuvo pasiūlyta atsakovo bankroto administratoriaus kandidatūra, tačiau šis trūkumas buvo pašalintas per teismo nustatytą laikotarpį, bet pirmosios instancijos teismas vistiek nekėlė bankroto bylos, konstatuodamas, kad UAB „Loginvesta“ neprisidėjo savo siūlyto administratoriaus sutikimo teikti atsakovui administravimo paslaugas, o be sutikimo teismas negali jo skirti administratoriumi. Tačiau paduodamas atskirąjį skundą, apeliantas nurodė, jog ĮBĮ nenumato imperatyvių reikalavimų, pateikiant ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo, nurodyti bankroto administratorių, pridedant šio administratoriaus sutikimą dėl bankroto administravimo paslaugų teikimo. ĮBĮ 11 straipsnio 2 dalyje nurodyta dispozityvi norma, suteikianti pareiškėjui tik teisę pasiūlyti teismui administratoriaus kandidatūrą. Su šia nuostata apeliacinio teismo teisėjų kolegija sutiko ir nusprendė, jog pirmosios instancijos teismas turėjo išsiaiškinti ar šis administratorius sutinka administruoti atsakovą arba jam nesutikus, dėl administratoriaus kandidatūros kreiptis į Įmonių bankroto valdymo departamentą prie Ūkio ministerijos, kuriam Vyriausybės 2001 m. liepos 3 d. nutarimu Nr. 831 pavesta kontroliuoti įmonių bankroto administratorių veiklą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimo Nr. 33 „ Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ 12 punkto 3 dalis)³⁰.

²⁹ LAT teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 17 d. nutartį c. b. UAB „Loginvesta“ ir UAB „Baltijos polimerai“, Nr. 2 – 615 / 2005, kat. 126.2

³⁰ LAT teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 17 d. nutartį c. b. UAB „Loginvesta“ ir UAB „Baltijos polimerai“, Nr. 2 – 615 / 2005, kat. 126.2

Tačiau pirmosios instancijos teismas to nepadarė, todėl ieškinio priėmimo klausimą apeliacinis teismas perdavė spręsti iš naujo pirmos instancijos teismui. Pastebėtina, jod teismas, būdamas nešališku arbitru, turėtų įmonės administratoriumi paskirti asmenį, kuris galėtų vienodai nešališkai atstovauti visų suinteresuotų asmenų interesus. Tačiau iš tiesų, tai padaryti labai sudėtinga, kadangi teismas nėra pajėgus išsiaiškinti visko apie asmenis, kurie kandidatuoja į įmonės administratoriaus vietą. Todėl manytina, kad pakanka ĮBĮ ir Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymo „Dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių patvirtinimo“, ir juose nurodytų įmonės administratoriui keliamų reikalavimų, kadangi šie reikalavimai pakankamai griežti.

Galima atkreipti dėmesį, kad ĮBĮ nenurodo, kuriuo metu turėtų būti paskirtas įmonės administratorius. Atsižvelgiant į ĮBĮ nuostatas, reglamentuojančias administratoriaus įgalinimus ir kompetenciją, manytina, kad teismas administratorių turėtų paskirti priimdamas nutartį dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo, arba nedelsiant po šios nutarties priėmimo ir bet kuriuo atveju ne vėliau kaip iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo.³¹ Teismo priimta nutartis iškelti bankroto bylą, remiantis bendrosiomis civilinio proceso nuostatomis, įsiteisėja suėjus teismo nutarties apskundimo terminui ir proceso šalims neapskundus priimtos pirmos instancijos teismo nutarties arba, jei proceso šalys per nustatytus terminus apskundė priimtą nutartį, apeliacinės instancijos teismui išnagrinėjus ir priėmus sprendimą netenkinti išnagrinėto sprendimo. Skundas dėl teismo nutarties iškelti bankroto bylą gali būti paduotas apeliacinės instancijos teismui per 10 dienų nuo teismo nutarties paskelbimo dienos.

2. Areštuoti nekilnojamąjį turtą ir kitą ilgalaikį materialųjį turtą. Turto areštas iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos. Tuo siekiama užtikrinti, kad įmonės ilgalaikis turtas nebūtų įmonės valdymo organų įmonei nenaudingomis sąlygomis perleistas tretiesiems asmenims iki to momento, kai įmonės administratorius perims šį turtą iš įmonės valdymo organų.

ĮBĮ nustato, kad arešto trukmė turi būti lygi laikotarpiui nuo teismo sprendimo įmonės areštuoti įmonės turtą iki teismo nutarties dėl bankroto bylos iškėlimo įsiteisėjimo dienos.³²

³¹ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.

³² Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.

3. Raštu nedelsiant pranešti apie iškeltą bylą juridinių asmenų registru, Lietuvos bankui, jei byla iškelta įmonei, kuri yra Lietuvos banko pagal atsiskaitymų baigtinumo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemoje įstatymų skelbiamame sistemų dalyvių saraše, ir per 10 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos: kreditoriams, visiems asmenims išsinuomojusiems, pasiskolinusiems, saugantiems arba kitais pagrindais naudojantiems ar valdantiems įmonės turtą, Finansų ministerijai, jeigu įmonė yra valstybės vardu gautos paskolos arba paskolos, kuriai suteikta valstybės garantija, gavėja, mokesčių, valstybinio socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo administratoriams, kredito įstaigoms bei draudimo įmonėms, aptarnaujančioms šią įmonę, valstybės, savivaldybės bankrutuojančios įmonės steigėjui ar įmonei atstovaujančiai institucijai, taip pat Vertybinių popierių komisijai, jeigu bankroto byla iškelta akcinei bendrovei.³³ Šioms institucijoms ir asmenims pranešama todėl, kad įsigaliojus teismo nutarčiai iškelti įmonei bankroto bylą, atsiranda tam tikros teisinės pasėkmės, visų pirma, įmonė įgyja bankrutuojančios įmonės teisinį statusą, nes bankrutuojančios įmonės statuso įgyjimas tiesiogiai susijęs su esminiais pasikeitimais įmonės valdyme ir įmonei atsiranda tam tikros teisės ir pareigos ir kita.

4. Pranešti kitiems teismams, nagrinėjantiems bylas, kuriuose šiai įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai, tarp jų ir susiję su darbo santykiais, apie bankroto bylos iškėlimą ir perimti šių bylų nagrinėjimą. Pranešti ikiteisminio tyrimo įstaigoms, prokuratūrai ar teismams, jeigu baudžiamosiose bylose pareikšti bankrutuojančios įmonės kreditorių civiliniai ieškiniai, ir perimti nagrinėti visus su šiais ieškiniiais susijusius dokumentus. Pranešti ikiteisminio tyrimo įstaigoms, prokuratūrai ar teismams, jeigu baudžiamosiose bylose areštuotas bankrutuojančios įmonės turtas, ir perimti turto arešto dokumentus. Pranešti anstolių kontoroms, kurioms yra pateikti vykdomieji dokumentai dėl išieškojimo iš šios įmonės ar dėl jos turto arešto³⁴.

5. Nustatyti laikotarpį, ne trumpesnį kaip 30 dienų ir ne ilgesnį kaip 45 dienos nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos, iki kada kreditoriai turi teisę pareikšti savo reikalavimus, atsiradusius iki bankroto bylos iškėlimo dienos. Šis laikotarpis, per kurį kreditoriai turi pareikšti savo reikalavimus, yra pakankamai trumpas. Tačiau siūlyčiau šią įstatymo nuostatą palikti nepakeistą, kadangi trumpesnis terminas įpareigoja kreditorius kuo skubiau pareikšti savo reikalavimus ir taip nors kiek sukuriamas mechanizmas, kad bankroto procesas nebūtų vilkinamas, o jeigu šis terminas bus praleistas

³³ Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas // Valstybės Žinios. 2001, Nr. 31 – 1010.

³⁴ Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas // Valstybės Žinios. 2001, Nr. 31 – 1010

dėl svarbios priežasties, teismas turi teisę priimti kreditorių reikalavimus. Tačiau dauguma kreditorių laikosi teismo nustatytų terminų ir savo finansinius reikalavimus pateikia laiku, bet teismai ne visada teisingai įvertina pavėluoto reikalavimų pateikimo priežastis, dėl ko nepagrįstai atmeta kreditoriaus prašymą. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas 1998 m. lapkričio 3 d. nutartimi iškėlė AB „Pergalė“ bankroto bylą ir nustatė terminą kreditorių reikalavimams pareikšti iki 1998 m. gruodžio 21 d. AB „Turto bankas“, remdamasis [BĮ 25 straipsnio 2 dalimi (ankstesne redakcija), 1999 m. vasario 8 d. kreipėsi į šį teismą, prašydama priimti 2 216 546,02 Lt kreditorinį reikalavimą, kaip priežastį, dėl kurios buvo praleistas teismo nustatytas terminas, nurodė, jod apie bankroto bylos iškėlimą jam tapo žinoma jau pasibaigus teismo nustatytam terminui, nes teismo nutarties dėl bylos iškėlimo nuorašas per klaidą buvo nusiųstas ne AB „Turto bankas“, o Lietuvos taupomojo banko Kauno skyriui. Kauno apygardos teismo nutartimi minėtas prašymas nebuvo patenkintas, nes termino praleidimo priežasčių teismas nelaikė svarbiomis. Tuo tarpu Lietuvos apeliacinis teismas iš dalies tenkindamas kreditoriaus atskirąjį skundą, perdavė AB „Turto bankas“ prašymą nagrinėti iš naujo pirmos instancijos teismui. Teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai kreditoriaus termino praleidimo priežastis laikė nesvarbiomis, nes iš bylos medžiagos matyti, jog Lietuvos ūkinis teismas 1996 m. spalio 29 d. sprendimu iš AB „Pergalė“ priteisė Lietuvos valstybiniam komerciniam bankui 2 216 545,90 Lt skolą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 26 d. nutarimu nustatyta, kad Valstybinio komercinio banko turtas – neveiksnūs aktyviai, tai yra skolos bankui ir kt. perduodami AB „Turto bankas“. Šis nutarimas buvo paskelbtas „Valstybės žiniuose“ (1998 m. kovo 27 d., Nr. 25), todėl AB „Pergalė“ administratoriui turėjo būti žinoma apie daugiau kaip 2 mlj. Lt bendrovės skolą ir apie tai, kad ši skola perduota AB „Turto bankas“. Administratorius, vykdydamas teisėjo nutartį, privalėjo šiam kreditoriui raštu pranešti apie iškeltą bankroto bylą, tačiau pažeidžiant įstatymo nustatytus reikalavimus, tai nebuvo padaryta. Informacinis pranešimas apie šios bankroto bylos iškėlimą „Valstybės žiniuose“ buvo paskelbtas tik 1998 m. gruodžio 19 d. tai yra likus tik 3 dienoms iki teismo nurodyto termino finansiniams reikalavimams pareikšti pabaigos. O 1999 m. sausio 6 d. įvykusiame AB „Pergalė“ kreditorių susirinkime AB „Turto bankas“ jau minimas kaip kreditorius. Taigi šis bankas su savo finansinėmis pretenzijomis kreipėsi praėjus tik 15 dienų po nurodyto termino pasibaigimo. Dėl šių priežasčių Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija

priežastis, dėl kurių AB „Turto bankas“ pavėlavo pareikšti finansinius reikalavimus, pripažino svarbiomis.³⁵ Iš bylos medžiagos matyti, kad byla išnagrinėta teisingai, kadangi teismas netaikė formaliai ĮBĮ ir CPK nuostatų, o vadovavosi teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais.

6. Nustatyti laikotarpį, ne ilgesnį kaip 15 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos, per kurį įmonės valdymo organai privalo perduoti administratoriui įmonės turtą pagal finansinę atskaitomybę, sudarytą nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus.³⁶ Laikotarpio trukmė nustatoma atsižvelgiant į įmonės veiklos mastą, įmonės filialų, kitų struktūrinių padalinių skaičių ir kitus veiksnius bei aplinkybes.

7. Teismas turi patvirtinti pagal administratoriaus pateiktą sąmatą įmonės lėšų sumą. Ją administratorius gali panaudoti administravimo išlaidoms apmokėti. Teismas tokių lėšų sumą tvirtina pagal administratoriaus pateiktą sąmatą. Teismas taip pat nustato bendrą įmonės lėšų, skirtų įmonės ir jos turto administravimo vykdymui, dydį. Šis dydis gali būti nustatomas konkrečia pinigų suma arba procentine dalimi nuo įmonės turto.

Tais atvejais, kai įmonės kreditorių yra daug arba kai pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimo metu nėra žinomi visi kreditoriai arba duomenys apie juos nėra išsamūs, teismas turėtų pasinaudoti ĮBĮ nustatyta galimybe informavimo pareigą perkelti administratoriui. Manytina, jog ši ĮBĮ nuostata yra pagrįsta, nors yra žinoma, kad teismas turi galimybę paskelbti viešai reikalingą informaciją, tačiau dėl neapdairumo, o taip pat nežinojimo kur teismas viešai skelbia tokią informaciją, ne visi kreditoriai tokia galimybe galėtų pasinaudoti, todėl tikslinga šią informavimo pareigą pavesti administratoriui. Teismas galėtų įteikti administratoriui pasirašyti dokumentus, kad administratorius turėtų pareigą surasti visus kreditorius ir juos informuoti.

Kai įsiteisėja teismo nutartis iškelti bankroto bylą, teismas kreditorių prašymu gali nustatyti įmonės ūkinės komercinės veiklos ir disponavimo įmonės turtu, kurį be teismo leidimo draudžiama parduoti, išnomuoti, įkeisti, juo laiduoti, garantuoti kitų subjektų prievolių įvykdymą ar kitaip jį perduoti, apribojimus.

Kai yra paskirtas administratorius, teismas raštu nedelsiant turi pranešti juridinių asmenų registruui apie įsiteisėjusią nutartį iškelti bankroto bylą, paskirto

³⁵ LAT teisėjų kolegijos 1999 m. balandžio 14 d. nutartis c. b. AB „Turto bankas“ ir AB „Pergalė“, Nr. 2 – 124 – 99.

³⁶ Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas // Valstybės Žinios. 2001, Nr. 31 – 1010

administratoriaus duomenis, pateikiant vardą, pavardę (pavadinimą), asmens duomenis (juridinio asmens kodą), gyvenamąją vietą (buveinę) ir panašiai.

Teismas gali daryti prielaidą, pavyzdžiui pasiūlyti asmeniui, pateikusiam pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo, kai įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti, įmokėti ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo nurodyto pasiūlymo dienos į teismo depozitinę sąskaitą teismo nustatytą sumą. Ši suma negali būti didesnė kaip 10 tūkstančių litų. Ši suma yra naudojama teisėjo, nagrinėjančio bankroto bylą, nurodymu teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti.

Įstatymo 10 straipsnio 7 dalies 3 punktas draudžia įmonei nuo teismo nutarties įsiteisėjimo dienos:

- 1) vykdyti jos finansines prievoles, atsiradusias iki bankroto bylos iškėlimo ir tais atvejais, kai įmonė turi ar, vykdydama ūkinę komercinę veiklą, sukaupia tam tikras lėšas, kurių pakaktų tam tikriems įsipareigojimams įvykdyti. Šios lėšos negali būti naudojamos vėluojamoms skoloms gražinti;
- 2) mokėti palūkanas, taip pat delspinigius bei kitas netesybas už prievoles, atsiradusias iki bankroto bylos iškėlimo. Pagal komentuojamą punktą šių išmokų skaičiavimas nuo bankroto bylos iškėlimo nutraukiamas, tokiu būdu įmonė įpareigota gražinti skolas kartu su iki bankroto bylos iškėlimo dienos priskaičiuotomis palūkanomis ir netesybomis – baudomis, delspinigiais ir panašiai, tačiau po bankroto bylos iškėlimo šios įmonės skolos nebedidėja.
- 3) mokėti mokesčius bei kitas privalomas įmokas, apskaičiuotas, bet nesumokėtas iki bankroto bylos iškėlimo. Šių sumų mokesčių administratoriai ir privalomųjų įmokų administratoriai negali išieškoti ne ginčo tvarka.³⁷

Minėti draudimai vykdyti įmonės įsipareigojimus taikomi iki tol, kol bus nustatyti visi įmonės kreditoriai. Šiais draudimais siekiama, kad bankroto vykdymo metu įmonės įsiskolinimai nedidėtų ir, kad įmonės įsipareigojimai, neįvykdyti iki bankroto bylos iškėlimo, būtų vykdomi pagal teismo nutarties dėl bankroto bylos iškėlimo

³⁷ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.

įsiteisėjimo dienos faktinę padėtį. Be to, tai svarbu tam, kad nei vienos įmonės skolininkės kreditorius nebūtų privilegijuotas.

Teismas, nagrinėjimo stadijoje, tvirtina kreditorinius reikalavimus. Apie tai plačiau kalbėsime 2.4 darbo dalyje, skirtoje kreditorių teisių ir interesų aptarimui.

Bankroto bylos nagrinėjimas yra užbaigiamas bankrutavusios įmonės likvidavimu.

Įmonių bankroto įstatymo 30 straipsnyje nustatyta, kad jeigu per 3 mėnesius nuo nutarties patvirtinti kreditorių reikalavimus dienos nebuvo pasirašyta taikos sutartis, nors pažymėtina, kad taikos sutarties sudarymas galimas tik teismui iškėlus bankroto bylą³⁸ ir, jeigu teismas nepratęsė šiame straipsnyje numatyto 3 mėnesių termino, tai teismas pripažįsta įmonę bankrutavusia ir priima sprendimą įmonę likviduoti.

Įmonių bankroto įstatymo 30 straipsnio 3 punkte nustatyta, kad teismo sprendime nurodoma kiekvieno kreditoriaus patvirtinta reikalavimų suma, likvidavimo tvarka, kiti likvidavimo procedūrai vykdyti būtini pavedimai ir nurodymai. Netikslus šių reikalavimų vykdymas priverčia teismus jau po sprendimo priėmimo taisyti padarytas klaidas. Kai administratorius, kuris atlieka likvidavimo funkcijas, baigia vykdyti savo kompetencijoje pavestus darbus, teismas nagrinėjantis įmonės bankroto bylą, priima sprendimą dėl įmonės pabaigos.

Apibendinat galima teigti, kad teismas bankroto byloje savo funkcijas vykdo aktyviai, tačiau dėl bankroto bylų nagrinėjimo specifikos yra daroma nemažai klaidų, todėl dažnai pirmos instancijos teismų nutartys skundžiamos aukštesnės instancijos teismams ir jas nagrinėdami aukštesnę kvalifikaciją ir didesnę praktinę patirtį turintys teisėjai, dažnai panaikina.

Kadangi bankroto bylose siekiama apsaugoti ir finansinių įsipareigojimų nevykdančios įmonės kreditorių, ir pačios įmonės skolininkės interesus, todėl tai lemia neabejotiną viešojo intereso egzistavimą šios kategorijos bylose, todėl teismas neturėtų priimti sprendimo už akių. Įstatymų leidėjui siūlytina įteisinti draudimą, priimti sprendimus už akių, įmonių bankroto bylose. Taip pat įstatymų leidėjas, turėtų ieškoti kelių koreguojant ĮBĮ apibrėžtą nemokumo sąvoką, kuri prieštarauja teismų praktikai.

³⁸ Teismų praktika. 2003, Nr. 19, p. 273.

2.3 Administratoriaus statusas bankroto byloje

Svarbų vaidmenį bankroto byloje atlieka *įmonės administratorius*, jis tarsi pagrindinė figūra vykdanči bankroto procedūrą. Tai asmuo, tiesiogiai vykdančis bankroto procedūras, atliekantis esminius veiksmus ir priimančis reikšmingus sprendimus arba inicijuojantis jų priėmimą. Administratoriaus veiksmai yra svarbus veiksnys, lemiantis bankroto proceso eigą ir rezultatus. Todėl svarbu aptarti administratoriaus statusą bankroto byloje.

Kaip buvo minėta, administratorius neturi teisės paduoti pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo, tačiau administratoriaus kandidatūrą gali pasiūlyti įmonės savininkas, likviduojamos įmonės likvidatorius, įmonės administracijos vadovas ir kt. Nors teisės aktai, reglamentuojantys bankroto procesą, ir nenumato, kad būtinas skiriamo administratoriaus sutikimas teikti konkrečiai įmonei bankroto administravimo paslaugas, tačiau remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 33 dėl „Teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga“, tikslinga reikalauti, kad administratoriaus kandidatūrą siūlantis asmuo kartu pateiktų ir to kandidato rašytinį sutikimą. Tokiu atveju nereikėtų administratoriaus kviesti ir į teismo posėdį, kuriame sprendžiamas bankroto bylos iškėlimo klausimas. Kitais atvejais teisėjui reikėtų su būsimu administratoriumi išsiaiškinti, ar jis sutinka teikti konkrečios įmonės bankroto administravimo paslaugas ar ne.

. Teismas turi teisę administratoriumi paskirti ir kitą asmenį, atitinkantį Įmonių bankroto įstatymo 5 straipsnio reikalavimus. Ilgą laiką administratoriaus skyrimo ir kvalifikacijos kėlimo procesas buvo nevaldomas. Šiuo metu galiojantis Įmonių bankroto įstatymas išsamiai reglamentuoja bankrutuojančios įmonės administratoriaus skyrimą, kompetenciją ir atsakomybę.

Taigi įmonės administratorius – tai teismo paskirtas fizinis ar juridinis asmuo, turintis teisę teikti bankroto administravimo paslaugas (ĮBĮ 11 str.).

Fizinis asmuo, siekiantis įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas privalo būti nepriekaištingos reputacijos, turėti aukštąjį ekonominį arba teisinį išsilavinimą, per paskutinius 3 metus turėti ne mažesnę kaip 2 metų bankroto administratoriaus padėjėjo darbo stažą arba teisės aktų nustatyta tvarka būti pripažintas advokatu. Be viso to, jis privalo išlaikyti kvalifikacijos egzaminą (šis egzaminas, tai

fizinio asmens siekiančio įgyti teisę dirbti bankroto administratoriaus padėjėju, teikti įmonių bankroto ar restruktūrizavimo administravimo paslaugas, žinių patikrinimas pagal Komisijos patvirtintas programas).³⁹

Bankrutuojančios įmonės administratoriumi negali būti paskirtas fizinis ar juridinis asmuo, kuriam panaikintas anksčiau išduoto bankrutuojančių įmonių administratoriaus kvalifikacinis pažymėjimas ar leidimas teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas galiojimas dėl pažeidimų, susijusių su įmonių bankroto administravimu.⁴⁰

Bankrutuojančių įmonių administratoriaus kvalifikaciniai pažymėjimai ir leidimai teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas išduodami 3 metams. Jie išduodami tuomet jei fizinis asmuo atitinka visus reikalavimus dėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus kandidatūros. Tada jis vadovaudamasis 2006 m. spalio 10 d. Nr. 4 – 376 ūkio ministro įsakymu „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2001 m. liepos 5 d. įsakymo Nr. 221 „Dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių patvirtinimo“, turi pateikti šiuos dokumentus įmonės administratoriaus kvalifikacijai:

- prašymą leisti laikyti kvalifikacijos egzaminą;
- asmens tapatybę patvirtinančio dokumento kopiją;
- išsilavinimą patvirtinančio dokumento kopiją;
- bankroto administratoriaus padėjėjo darbo stažą patvirtinančių dokumentų kopiją.

Kai baigiasi galioti bankroto administratoriaus pažymėjimas, fizinis asmuo siekia įgyti teisę kitam terminui, tačiau jam jau nereikia turėti per paskutiniuosius 3 metus ne mažesnę kaip 2 metų bankroto administratoriaus padėjėjo darbo stažą arba teisės aktų nustatyta tvarka būti pripažintam advokatu ir kt. Šių pažymėjimų galiojimą gali panaikinti bankrutuojančių įmonių administratorių atestavimo komisija savo sprendimu.

Kitokie reikalavimai keliami juridiniams asmenims, kurie siekia įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas. Jie privalo savo įstatuose būti nurodę veiklos tikslą, susijusį su verslo ir valdymo konsultacijų veikla, užtikrinti, kad ne mažiau

³⁹ Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas, dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d. Nr. 4 – 376.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas, dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d. Nr. 4 – 376.

kaip 1/3, ir ne mažiau kaip 2 juridinio asmens darbuotojai vykdantys įmonės įstatuose nurodytą veiklą, tarp jų juridinio asmens vadovas, turėtų teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas. Taip pat turi būti tinkamai vykdoma mokestinės prievolės pagal mokesčių įstatymus ir mokestinės paskolos sutartį jeigu žinoma ji buvo sudaryta.⁴¹

Juridinis asmuo, kaip ir fizinis asmuo Įmonių bankroto valdymo departamentui prie Ūkio ministerijos turi pateikti atitinkamus dokumentus:

- prašymą išduoti leidimą teikti bankroto administravimo paslaugas;
- visų įmonės darbuotojų, vykdančių įmonės įstatuose nustatytą veiklą, sąrašą, kuriame nurodyti darbuotojai, turintys teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas (įrašyti darbuotojų turimų bankroto administratorių pažymėjimų numerius, jų išdavimo ir galiojimo datas);
- įstatų kopiją.⁴²

Juridinis asmuo taip pat gali pateikti pažymą apie tai, kad jis neturi mokestinės nepriemokos Lietuvos Respublikos valstybės biudžetui, savivaldybių biudžetams ar fondams, į kuriuos mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, nėra skolininkas valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui ir vykdo įsipareigojimus muitinei.

Kai juridinis asmuo nepateikia pažymų, Departamentas ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo šio juridinio asmens prašymo registravimo dienos kreipiasi į teritorinę valstybinę mokesčių inspekciją, teritorinę muitinę, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinį skyrių dėl pažymų apie nurodyto juridinio asmens mokestines nepriemokas Lietuvos Respublikos valstybės biudžetui, savivaldybių biudžetams ir fondams, į kuriuos mokamus mokesčius administruoja Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui ar įsiskolinimus muitinei išdavimo.

Fiziniai, juridiniai asmenys, gavę bankroto administratoriaus pažymėjimą, jais naudojasi, vykdo savo pareigas, tačiau bankroto administratoriaus pažymėjimas gali būti ir panaikinamas nepraėjus 3 metų terminui tuo atveju, jeigu pažymėjimo turėtojas

⁴¹ Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas, dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d. Nr. 4 – 376.

⁴² Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas, dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d. Nr. 4 – 376.

raštu kreipiasi į Ūkio ministeriją, kad jam panaikintų pažymėjimo galiojimą, tačiau yra ir kitos sąlygos, kurios panaikina administratoriaus pažymėjimo galiojimą ne jo pačio iniciatyva, o kai paaiškėja, kad pažymėjimo turėtojas neatitinka nustatytų nepriekaištingos reputacijos reikalavimų, teiktamas nurodytus dokumentus pateikė neteisingus duomenis, nustatyti padaryti reikšmingi teisės aktų pažeidimai, buvo praleisti šio įstatymo nustatyti terminai ir kt. Fizinis asmuo vienu metu gali administruoti tik vieną bankrutuojančią įmonę,⁴³ o juridiniam asmeniui taikomi Įmonių bankroto įstatyme įmonės administratoriui nustatyti reikalavimai, tačiau jam netaikomas apribojimas vienu metu administruoti tik vieną bankrutuojančią įmonę.⁴⁴

Administratorius yra paskiriamas tuomet, kai teismas priima nutartį iškelti bankroto bylą. Administratoriumi negali būti paskirtas įmonės, kuriai iškelta bankroto byla, kreditorius, asmuo, kuris pagal įstatymus ar kitus teisės aktus neturi teisės būti vadovu, įmonės ar šios įmonės patronuojančios arba dukterinės įmonės savininkas, jos valdymo organų narys, vadovas, jo pavaduotojai ir kt. Administratorius atstovauja arba įgalioja kitą asmenį atstovauti bankrutuojančiai įmonei teisme. Administratorius negali turėti teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi. (ĮBĮ 11 str. 4 d.).

Nutartį, kai administratorius negali laikinai eiti savo pareigų priima teismas, administratoriaus teikimu, kreditorių susirinkimo pirmininko pritarimu. Jeigu administratorius dėl ligos negali kreiptis į teismą, nutartį dėl laikino jo pavadavimo, laikino nedarbingumo atveju priima teismas kreditorių susirinkimo pirmininko teikimu. (ĮBĮ 11 str. 4 d. 7 p.)

Administratorių iš pareigų atstatydinti gali tik teismas. Kadangi administratorius iš esmės yra bankrutuojančios įmonės valdytojas, kuriam ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalis paveda atlikti labai svarbias funkcijas, todėl pagal Įstatymą tais atvejais, kai teismas nustato, kad administratorius netinkamai vykdo savo funkcijas, teismas gali spresti administratoriaus pakeitimo klausimą. Ši įstatymo nuostata koresponduoja su ĮBĮ 23 straipsnio 12 punktu, numatančiu kreditorių susirinkimo teisę kreiptis į teismą dėl administratoriaus pakeitimo. Šiuo klausimu aktuali yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos kasacine tvarka išnagrinėta byla Nr. 3K – 3 –

⁴³Teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga. Aprobauta Lietuvos Aukščiausio Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 33 // Teismų praktika. 2001. Nr. 16. P 299 – 302.

⁴⁴Teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga. Aprobauta Lietuvos Aukščiausio Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr.33 // Teismų praktika. 2001. Nr. 16. P 299 – 302.

1380/2000 m.⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas Įmonių bankroto įstatymo nuostatas, susijusias su administratoriaus pakeitimu, konstatavo, kad į teismą dėl administratoriaus pakeitimo gali kreiptis tik kreditorių susirinkimas arba kreditorių komitetas, jeigu kreditorių susirinkimas tokią teisę jam suteikia, nei įmonių akcininkai, nei pavieniai kreditoriai šios galimybės neturi. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nutartyje taip pat konstatavo, kad klausimą dėl administratoriaus pakeitimo gali spręsti teismas savo iniciatyva, ne tik gavęs kreditorių susirinkimo prašymą.⁴⁶ Įmonių bankroto įstatymo komentaras atsižvelgdamas į šią nutartį daro prielaidą ir aiškina, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas per siaurai išaiškino ĮBĮ nuostatas, reglamentuojančias administratoriaus atstatydinimo taikymą. Administratorius, netinkamai vykdamas jam pavestas funkcijas, veikdamas ne bankrutuojančios įmonės ir įmonės kreditorių interesais, daro žalą ir pačiai įmonei ir įmonės savininkams, bei daugeliui įmonės kreditorių. Šiuo atveju šiems asmenims, kurių teisėti interesai pažeidžiami neteisėtais bankrutuojančios įmonės administratoriaus veiksmais, kadangi jis mažino turtą, kuris turėjo atitekti dalyviams po bankrutavusios įmonės likvidavimo ir kt., turėtų būti suteikta teisė kreiptis į teismą ne tik dėl jiems padarytos žalos atlyginimo, bet ir dėl šio administratoriaus pakeitimo.⁴⁷ Su šia nuomone derėtų sutikti ir tuo pačiu, kalbant apie administratoriaus atleidimą, manytume atleisti iš užimamų pareigų administratorių nėra tikslinga, kadangi naujam paskirtam administratoriui iš naujo reikės susipažinti su visais dokumentais, visa tyrimo eiga, ir dėl to jis gali padaryti esminių klaidų, todėl visiškai pakanka pasinaudoti tuo, kad jeigu administratorius, savo veiksmais ar neveikimu padaro žalą bankrutuojančiai įmonei, įmonės darbuotojams, įmonės kreditoriams ar tretiesiems asmenims, su kuriais administratorius sudaro sandorius atstovaudamas bankrutuojančią įmonę, jis įstatymų nustatyta tvarka, atlygintų nuostolius. Už šią žalą administratorius traukiamas atsakomybėn bendra tvarka, vadovaujantis civiliniais, baudžiamaisiais ir administraciniais įstatymais. Kadangi administratorius pirmiausiai vykdo įmonės vadovo ar kito valdymo organo funkcijas, tai ir atsižvelgiant į tai bus taikomos šiuose įstatymuose įmonės vadovui ar įmonės valdymo organui nustatytos bausmės, nuobaudos ir kitos sankcijos.

⁴⁵ LAT teisėjų kolegijos 2000 m. gruodžio 20 d. nutartis c. b. Šveicarijos įmonė SBI „Spectra Management AG“ ir UAB DK „Vicura“ Nr. 3K – 3 – 1380 / 2000, kat. 30.

⁴⁶ LAT teisėjų kolegijos 2000 m. gruodžio 20 d. nutartis c. b. Šveicarijos įmonė SBI „Spectra Management AG“ ir UAB DK „Vicura“ Nr. 3K – 3 – 1380 / 2000, kat. 30.

⁴⁷ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.

Pažymėtina, jog teismas [B] jam suteiktą teisę atstatydinti administratorių savo iniciatyva gali įgyvendinti tuomet, kai turi pakankamai įrodymų ir informaciją patvirtinančių duomenų, kad administratorius tikrai blogai vykdė jam pavestas funkcijas. Beje, paminėtina, jog nagrinėjamą nutartį Lietuvos Aukščiausiasis Teismas priėmė remdamasis ankstesne Įmonės bankroto įstatymo redakcija.

Kai Teismas priima nutartį dėl administratoriaus pakeitimo, jis turi paskirti kitą administratorių, bei įpareigoti atstatydintą administratorių perduoti naujai paskirtam administratoriui bankrutuojančios įmonės turtą ir dokumentus.⁴⁸

Nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos administratorius pagal jam suteiktą statusą valdo, naudoja bankrutuojančios įmonės turtą ir juo disponuoja, vadovauja įmonės ūkinei komerciniai veiklai, atlieka kitus su bankrutuojančios įmonės veikla susijusius veiksmus. Iki bankroto bylos iškėlimo asmenys, turėję įmonės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo teisių, jų netenka nepriklausomai nuo to, kaip jos buvo jiems suteiktos: pagal įstatymą, juridinio asmens teisinius dokumentus, įmonės vadovo įgaliojimą ir kt. Administratorius savo funkcijas vykdo nuo jo paskyrimo momento, nepriklausomai nuo to, kad dar nėra sudaryta pavedimo sutartis. Kita vertus, kreditorių susirinkimas negali būti verčiamas sudaryti pavedimo sutartį su teismo jau paskirtu administratoriumi, kuris turi galimybę „vienašališkai diktuoti“ jo teikiamų administravimo paslaugų sąlygas. Praktikoje gali dažnai iškilti problemų, kai kreditorių susirinkimas nepriims sprendimo su teismo paskirtu administratoriumi sudaryti pavedimo sutartį, arba įmonės kreditoriai ir administratorius nesusitars dėl pavedimo sutarties sąlygų dėl administratoriaus išlaidų dydžio, administravimo išlaidų paskirstymo, atlyginimo mokamo administratoriui už įmonės administravimą dydžio. Tačiau administratorius iki jo paskyrimo turi žinoti kokiomis sąlygomis jis įsipareigoja teikti įmonės administravimo paslaugas, koks bus jo atlygis už šių paslaugų suteikimą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl bankrutuojančių įmonių administratorių atlyginimų nustatymų tvarkos“ priimtas 1996 m. rugsėjo 30 d. Nr. 1134 aiškiai nurodė bankrutuojančių įmonių administratorių atlyginimo tvarką, tačiau jis buvo laikinas ir galiojo tik iki 1997 m. gruodžio 4 d. Jame teigiama, kad bankrutuojančios įmonės administratoriaus atlyginimą sudaro nuolatinis mėnesinis atlyginimas ir priemokos, kurių dydis priklauso nuo faktiškai gražintų kreditoriams skolų dydžio. Priemokų prie

⁴⁸ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.

atlyginimo dydis priklauso nuo faktiškai gražintų kreditoriams skolų dydžio. Išlaidos administratoriaus darbo apmokėjimui už visą jo dirbtą laiką negali viršyti 4 procentų faktiškai gražintos kreditoriams įmonės skolos.⁴⁹ Dabar administratoriaus atlyginimą nustato kreditorių susirinkimas. Manytina, kad tai, jog kreditorių susirinkimas nustato administratoriaus atlyginimą nėra gerai, juolab, kad, Vyriausybės priimtas nutarimas dėl atlyginimo dydžio administratoriui iš esmės buvo naudingas, kadangi šiuo metu joks įstatymas nereglamentuoja administratoriaus atlyginimo nustatymo ir tai yra kaip esminė spraga, nes įstatymas įtvirtinta koku pagrindu ir kokiais kriterijais vadovaujantis yra skiriamas atlyginimas, koku būdu apskaičiuojamas jo dydis ir panašiai. Todėl siūlyčiau, kad administratoriaus atlyginimo dydžio apskaičiavimas būtų įtvirtintas atskiru Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu, būtent taip, kaip tai buvo padaryta anksčiau.

Šiuo metu administratorių veiklos kontrolę vykdo Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos.

Visas Įstatyme įvardintas administratoriui paskirtas funkcijas, teises ir įgalinimus galima apjungti remiantis „Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto komentaru“ į 6 dalis:

- 1) funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės turto administravimu ir turto realizavimu:
 - bankrutuojančios įmonės turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo (ĮBĮ 11str. 3d. 3p.);
 - bankrutuojančios įmonės turto apsaugos užtikrinimas (ĮBĮ 11str. 3d. 4p.);
 - disponavimas bankuose esančiomis įmonės pinigineis lėšomis (ĮBĮ 11str. 3d. 3p.).
- 2) funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės veiklos vykdymu ir užbaigimu:
 - vadovavimas bankrutuojančios įmonės ūkinei komercinei veiklai (ĮBĮ 11str. 3d. 6p.);
 - komercinių sandorių įmonės vardu sudarymas (ĮBĮ 11str. 3d. 9p.);
 - įmonės turto terminuotų nuomos sutarčių sudarymas (ĮBĮ 11str. 3d. 7p.);

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, „Dėl bankrutuojančių įmonių administratorių atlyginimų nustatymo tvarkos“, 1996 m. rugsėjo 30 d. Nr. 1134 // Valsybės Žinios 1996, Nr. 93 – 2192.

- darbuotojų atleidimas ir naujų darbuotojų priėmimas (ĮBĮ 11str. 3d. 11 p);
 - sprendimų dėl įmonės išsipareigojimų, kylančių iš sudarytų sandorių, priėmimas ir informavimas apie tai kitą sandorio šalį (įmonės kreditorių, turintį reikalavimo teisę į įmonės išsipareigojimą, kurio įvykdymo terminas nėra pasibaigęs) apie ketinimą vykdyti ar nevykdyti įmonės išsipareigojimus, atsiradusius iš sudaryto sandorio (ĮBĮ 11str. 3d. 13p.);
 - pajamų, gautų iš bankrutuojančios įmonės turto, bei turėtų išlaidų apskaitos organizavimas ir kontrolė (ĮBĮ 11str. 3d. 16p.).
- 3) funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės atstovavimu ir bankrutuojančios įmonės interesų ginimu:
- įmonės atstovavimas teisme, kreditorių susirinkime (ĮBĮ 11str. 3d. 9p.);
 - įmonės teisių ir interesų gynimas (ĮBĮ 11str. 3d. 14p.);
 - sandorių, sudarytų per paskutiniuosius 3 metus, patikrinimas ir kreipimasis į teismą dėl sandorių, prieštaraujančių įmonės tikslams ir sukėlusių įmonės nemokumą, pripažinimo negaliojančiais (ĮBĮ 11str. 3d. 8p.);
 - nepagrįstų kreditorių reikalavimų užginčijimas teisme (ĮBĮ 11str. 3d. 10p).
- 4) funkcijos ir įgalinimai, susiję su įmonės išsipareigojimų įmonės kreditoriams vykdymu:
- kreditorių sąrašo sudarymas ir jų reikalavimų dydžių nustatymas (ĮBĮ 11str. 3d. 10p.);
 - dokumentų pateikimas Garantiniam fondui dėl lėšų, reikalingų su darbo santykiais susijusiems darbuotojų reikalavimams patenkinti, gavimo (ĮBĮ 11str. 3d. 12p.);
 - priemonių išieškoti skoloms iš įmonės skolininkų taikymas (ĮBĮ 11str. 3d. 23p.);
 - visų kreditorių teisių gynimas (ĮBĮ 11str. 3d. 14p.);
 - informacijos apie įmonės turtą, neatskirto nuo įmonės dalyvio gavimas (ĮBĮ 11str. 3d. 19p.);

- dokumentų ir duomenų, reikalingų žalos dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga atlyginimo prievolės mokėjimo iš valstybės lėšų, pateikimo atitinkamai valstybės institucijai (ĮBĮ 11str. 3d. 21p.);
 - dokumentų pateikimas specialiam fondui dėl lėšų, reikalingų su žemės ūkio produkcija susijusiems reikalavimams patenkinti, gavimo (ĮBĮ 11str. 3d. 22p.).
- 5) funkcijos ir įgalinimai, susiję su suinteresuotų asmenų informavimu apie bankroto proceso vykdymą:
- dokumentų ir duomenų apie bankrutuojančią įmonę pateikimas Įmonių rejestro tvarkytojui (ĮBĮ 11str. 3d. 1p.); Įmonių rejestro tvarkytojas pirmiau už visus suinteresuotus asmenis pagal Įstatymą privalomai informuojamas apie nutartį iškelti įmonei bankroto bylą.

Pagal ĮBĮ jis turi būti informuojamas nedelsiant po šios nutarties priėmimo, dar šiai teismo nutarčiai neįsigaliojus, tuo tarpu kiti subjektai yra informuojami tik įsigaliojus šiai teismo nutarčiai. Pagal ĮBĮ apie teismo priimtą nutartį Įmonių rejestro tvarkytoją informuoja teismas ar jo pavedimu teismo paskirtas administratorius. Vykstant įmonės bankrotui, apie pasikeitusius įmonės rejestro duomenis administratorius nuolat turi informuoti Įmonių rejestro tvarkytoją bei pateikti su pasikeitimais susijusius dokumentus.

- duomenų apie bankrutuojančią įmonę pateikimas Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotai institucijai ir paskelbimas „ Valstybės žinių“ priede „ Informaciniai pranešimai“ (ĮBĮ 11str. 3d. 2p.);
- informacijos pateikimas Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotai institucijai, Statistikos departamentui, teismui, kreditorių susirinkimui, atskiriems įmonės kreditoriams, savininkui, akcininkams (ĮBĮ 11str. 3d. 15p.).

Kai įmonei tampa žinoma apie bankroto bylos iškėlimą, administratorius įspėja raštu prieš 15 dienų ir nutraukia darbo sutartis su įmonės valdybos nariais ir vadovu. Jis per 3 darbo dienas nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo, įspėja įmonės darbuotojus apie būsimą darbo sutarties nutraukimą ir po 15 darbo dienų nuo tokio įspėjimo nutraukia su jais darbo sutartis (ĮBĮ 19 str.).

Iškėlus teisme bankroto bylą, įmonės administratorius pagal kreditorių pareikštus reikalavimus, patikslintus pagal įmonės finansinės apskaitos dokumentus, sudaro visų įmonės kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą ir pateikia jį teismui tvirtinti. Šiuo atveju UAB „Kolibris“ į teismą kreipėsi su prašymu įtraukti į patikslintą AB „Mastis“ kreditorių sąrašą. Tačiau teismas patvirtinęs AB „Mastis“ administratoriaus pateiktą patikslintą kreditorių finansinių reikalavimų sąrašą, iš kurio UAB „Kolibris“ buvo išbraukta, kadangi tokiais atvejais joks kreditoriaus pareiškimas administratoriui dėl finansinio reikalavimo įstatyme nenumatytas, nors įtraukimas į kreditorių sąrašą buvo ne kreditoriaus pareiškimas, bet paties administratoriaus veiksmas⁵⁰. Tokiu atveju, teismas netinkamai išaiškino ir pritaikė Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo nuostatas, reglamentuojančias kreditorių reikalavimų įtraukimą į bankrutuojančios įmonės kreditorių sąrašą, nes ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 10 punkto turinio negalima daryti išvados, kad į kreditorių sąrašą negali būti įtrauktas kreditorius, nepareiškęs reikalavimo, nes minėta įstatymo norma numato, kad tai gali būti padaryta pagal bankrutuojančios įmonės turimus dokumentus.

Nepagrįstus kreditorių reikalavimus vadovaujantis Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 10 punktu administratorius ginčija teisme. Administratoriaus pareikšto ieškinio nagrinėjimo rezultatai gali turėti įtakos bankrutuojančios įmonės mokumo atstatymui arba kreditorių reikalavimų patenkinimo dydžiui. Tačiau administratorius gina ne tik bankrutuojančios įmonės, bet ir šios įmonės kreditorių reikalavimus.

Kuomet teismas išnagrinėja bankroto bylą ir pripažįsta įmonę bankrutavusia, priima nutartį likviduoti įmonę dėl bankroto, įmonės administratorius toliau vykdo likvidavimo procedūras. Jam pavesti bene didžiausi įgaliojimai.

Vadovaujantis Įmonių bankroto įstatymo 31 straipsniu administratorius: disponuoja įmonės turtu bei lėšomis ir užtikrina jų apsaugą, taip pat šio įstatymo nustatyta tvarka organizuoja turto pardavimą ir jį perduoda ar perduoda kreditoriams, tenkina kreditorių reikalavimus. Įstatymų nustatyta tvarka perduoda saugotinus įmonės dokumentus archyvu. Pateikia teismui likvidavimo balansą ir likusio turto grąžinimo, nurašymo arba perdavimo aktus. Taip pat, administratorius ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo teismo nutarties likviduoti įmonę dėl bankroto įsiteisėjimo dienos, turi pateikti duomenis Vyriausybės įgaliojimai institucijai, duomenis apie bankrutavusią įmonę, o „

⁵⁰ LAT teisėjų kolegijos 1999 m. spalio 25 d. nutartis c. b. UAB „Kolibris“ ir AB „Mastis“, Nr. 3 K – 3 – 673 / 1999.

Valstybės žinių“ redakcijai, kad šiuos duomenis paskelbtų priede „, Informaciniai pranešimai“, būtina pateikti dokumentus juridinių asmenų registru. Juridinių asmenų registras turi išregistruoti įmonę dėl bankroto. Kartu su prašymu administratorius turi pateikti teismo sprendimą dėl įmonės pabaigos arba kreditorių susirinkimo sprendimą dėl įmonės pabaigos, įmonės įregistravimo pažymėjimą ir steigimo dokumentų originalus, pažymą, kad dokumentai perduoti saugoti archyvui, bei nurodo įmonę aptarnaujančią bankų ir kitų kredito įstaigų adresus ir kitiems su bankroto byla susijusiems asmenims, įstaigoms, jeigu likviduojama pavyzdžiui Akcinė bendrovė. Kai jau administratorius pateikia teismui likvidavimo balansą ir likusio turto gražinimo nurašymo arba perdavimo aktus, aplinkos ministerijos regioninio departamento prašymą, taip pat pažymą, kurioje nurodoma, kad yra visiškai baiktas išmokų iš Garantinio fondo išmokėjimas bankrutavusios įmonės darbuotojams, teismas priima sprendimą dėl įmonės pabaigos.

Tačiau į tokius plačius administratoriaus įgalinimus M. Kiškis reaguoja kritiškai teigdamas, kad „, sunku tikėtis, kad tokie platūs administratoriaus įgalinimai padidins rinkos dalyvių tarpusavio pasitikėjimą ir ypač pasitikėjimą finansinių sunkumų turinčiomis įmonėmis“.⁵¹ Galima su šia nuomone nesutikti, kadangi rinkos dalyviams, finansinių sunkumų turinčioms įmonėms, manytina, geriau dalykinius reikalus palaikyti su vienu asmeniu, negu su keliais iš karto.

Nors administratoriaus, kaip vadovo, darbo specifika, žinoma, įmonių bankroto įstatyme menkai atskleista – kaip ir dera tokiam dokumentui. Iš tiesų bankrutuojančios ir pertvarkomos įmonės administratorius – ypatingo, specifinio tipo vadovas, atliekantis nepaprastai sunkią ir sudėtingą misiją, todėl kaip jau buvo minėta ir reikia ypatingų sugebėjimų.

Administratoriui reikia ir lyderio sugebėjimų: jis turi mokėti realizuoti naujas idėjas, efektyviai panaudodamas paprastai gana kuklų intelektualinį personalo potencialą, ribotus finansinius išteklius. Žinoma, lyderis reikalingas bet kuriai ūkinei organizacijai, veikiančiai rinkos sąlygomis, bet administratoriui tokie sugebėjimai ypač svarbūs.

Kaip jau žinoma, administratoriui savo funkcijas tenka vykdyti kreditoriams kontroliuojant. Dėl to administratoriui dar būtinos ir diplomato savybės, kadangi reikia mokėti įtikinti kreditorius, kad jo planai, sprendimai yra naudingi ir realūs.

Taigi reikalavimai administratoriui yra tikrai didžiuliai, bet jie neturi stebinti: tik toks vadovas gali „pajudinti“ iš vietos bankrutuojančios įmonės atgaivinimo procesą ir

⁵¹ Kiškis M. Įmonių bankrotas: „, teorija ir praktika“ // Verslo žinios. 2001 12 20. Nr.230, Karjera ir vadyba.

sėkmingai jį vykdyti – suburti kūrybišką ir darbingą komandą, vadovauti pertvarkymo projekto parengimui ir įgyvendinimui, rasti tam reikalingų išteklių, spręsti operatyvius įmonės valdymo klausimus, kaip tai numatyta Įmonių bankroto įstatyme.

Vertinant administratoriaus pareigas iš vakarietiško mąstymo pozicijų, šios pareigos atrodo gana viliojančios, nes suteikia puikią progą asmenybės saviraiškai, autoritetui verslo pasaulyje užsitarnauti, nors, reikalauja didelės fizinės ir emocinės įtampos. Kai kurie tampa garsiais žmonėmis, pavyzdžiui Li Jakoka (Lee A. Iacocca), buvęs automobilių korporacijos „Chrysler“ direktorių tarybos pirmininkas, 1979 – 1984 išgelbėjęs šią korporaciją nuo bankroto ir už tai 1986 metais pripažintas antruoju pagal populiarumą (po prezidento R. Reigano) JAV žmogumi.⁵²

Administratoriaus darbas bus efektyvesnis ir lengvesnis, jeigu administratorius turės gerai apgalvotus, kreditorių patvirtintus pareiginius nuostatus, nustatančius jo pareigas, teises, atsakomybę, santykių su kreditoriais ypatybes išsamiau, negu tai padaryta Įmonių bankroto įstatyme. Tokie nuostatai būtų civilizuoto ir dalykiško administratoriaus, jo komandos ir kreditorių bendravimo pagrindas, nors, žinoma, visų galimų problemų iš anksto numatyti ir aprašyti nepavyks.

Apibendrinant galima teigti, kad administratoriaus, kaip vadovo, darbo specifika [BĮ] menkai atskleista – kaip ir dera tokiam dokumentui, tačiau teismų praktikai ir įstatymų leidėjui siūlytina koreguoti administratoriaus atleidimo iš pareigų klausimą, taip pat siūlytina, kad administratorius atlygintų žalą už padarytus nuostolius įstatymų nustatyta tvarka, o ne būtų atleistas iš pareigų.

Taip pat siūlytina panaikinti kreditorių susirinkimo teisę, nustatyti administratoriui atlyginimą. Būtų tikslinga, kad administratoriaus atlyginimo dydis būtų apskaičiuojamas pagal atskirą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą, būtent taip, kaip tai buvo padaryta anksčiau.

⁵² [http : // www. Straipsniai. Lt / print. Php? Id = 3658](http://www.Straipsniai.Lt/print.Php?Id=3658), prisijungimo laikas 2006. 11.09

2.4 Kreditorių teisės ir pareigos bankroto byloje

Kreditoriai yra vieni iš pagrindinių figūrų bankroto procedūrų vykdymo metu. Nesant kreditorių pats bankroto procesas taptų negalimas.

Kreditoriai – tai fiziniai ir juridiniai asmenys bei įmonės, neturinčios juridinio asmens teisių, kurie turi teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievoles ir išsipareigojimus. Tokia kreditoriaus samprata visiškai atitinka prievoliniuose santykiuose vartojamą kreditoriaus sąvoką, kur kreditoriumi laikomas asmuo, turįs subjektinę teisę reikalauti, kad skolininkas jo naudai atliktų tam tikrus veiksmus arba susilaikytų nuo jų atlikimo.⁵³

Pažymėtina ir tai, kad kreditoriai – ne tik tie asmenys, kuriems bankrutuojanti ar bankrutavusi įmonė tiesiogiai yra skolinga, bet ir tie subjektai, kurie pagal įstatymus, kitus teisės aktus ar kitais pagrindais turi teisę reikalauti iš tos įmonės įvykdyti prievolę, išsipareigojimą arba susilaikyti nuo prievolės, išsipareigojimo įvykdymo.⁵⁴

Kreditoriai visais laikais buvo labiau suinteresuoti intensyviu bendradarbiavimu su skolininku, turint tikslą susigražinti kuo didesnę skolos dalį, negu, kad gauti tam tikrą moralinį pasitenkinimą, pavyzdžiui skolininkui apribojus laisvę, dėl šios priežasties į teisės aktų leidybą bankroto sferoje įtraukiama kuo daugiau nuostatų sukuriančių galimybę sudaryti su skolininku taikos sutartį, atgaivinti finansinių sunkumų turinčio skolininko veiklą.

Nustatyta, kad visi kreditoriai turi lygias teises, nepriklausomai nuo jų registracijos vietos, turimo užsienio kapitalo, nuosavybės formos ir pilietybės⁵⁵.

Kreditorių teisės ir pareigos atsiranda jau pareiškimo padavimo stadijoje. Kreditoriai pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo gali pateikti ne anksčiau kaip praėjus vienam mėnesiui po termino, nustatyto įstatymų, kitų teisės aktų, taip pat kreditorių ir skolininko sutartyse, kada turėjo būti įvykdytas įmonės išsipareigojimas, arba praėjus tokiam pat terminui po kreditorių reikalavimų įvykdyti finansinius išsipareigojimus, jeigu sutartyje terminas nebuvo nustatytas (ĮBĮ 6 str.). Kreditorius įpareigotas apie savo

⁵³ Teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga. Aprobauta Lietuvos Aukščiausio Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 33 // Teismų praktika. 2001. Nr. 16. P. 299 – 302.

⁵⁴ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, T. 77 (69). P. 33 – 40.

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausio teismo civilinių bylų skyriaus 1995 m. birželio mėn. 19 d. konsultacija.

ketinimus kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, pranešti įmonės vadovui raštu ([B] 6 str.). Pranešimas privalomas tais atvejais, kai: įmonė negali mokėti darbo užmokesčio, tenkinti darbuotojų kitų kylančių iš darbo santykių finansinių reikalavimų ir kita. Pranešime turi būti nurodyti įmonės neįvykdyti įsipareigojimai ir įspėjama, kad jei jie nebus įvykdyti per pranešime nurodytą laikotarpį, tuomet kreditoriai kreipsis į teismą, kad būtų iškelta bankroto byla įmonei. Jeigu prie kreditoriaus pareiškimo nėra pridėtas pranešimas skolininkui su perspėjimu apie galimą bankroto procedūros inicijavimą, tai, remiantis CPK 151 straipsniu teismas turi priimti nutartį trūkumams šalinti.

Tinkamas šių pareigų atlikimas užtikrina, kad klausimas dėl bankroto bylos iškėlimo ar atsisakymo iškelti bankroto bylą bus išspręstas laiku. Dauguma bylų rodė, kad pareiškėjai ne visuomet tinkamai parengia pateikiamą su pareiškimu dėl bankroto iškėlimo medžiagą.

Penkiolikos dienų laikotarpis skiriamas įsipareigojimams įvykdyti. Pranešimo kopija pridedama prie pareiškimo teismui. Pareiškimo teismui ir pateikiamų pareiškimo priedų nuorašus kreditorius privalo pateikti įmonei.

Iškėlus teisme bankroto bylą, kreditoriai turi teisę per teismo nustatytą laikotarpį perduoti administratoriui savo reikalavimus, šiuos reikalavimus turėtų aiškiai suformuluoti, nurodyti dokumentus, kurių pagrindu toks reikalavimas atsiranda. Per tą patį laikotarpį savo reikalavimus turi pareikšti visi kreditoriai: ir tie, kuriems buvo žinoma apie siūlymą kelti bankroto bylą, ir tie, kurie apie skolininko bankrotą sužinojo jau po bankroto bylos iškėlimo (pavyzdžiui, iš spaudos, paskelbto specialaus pranešimo leidinio „ Vakarų žinios“ priede, teismo jiems atsiųsto pranešimo). Kreditorių finansinių reikalavimų neįtraukimas į atitinkamą sąrašą arba išbraukimas iš to sąrašo užkerta galimybę tolesniai bylos eigai.

Kreditoriai turi teisę atsisakyti visų, ar dalies savo reikalavimų. Reikalavimų atsisakymą teismas priima nutartimi ir atitinkamai sumažina kreditorių reikalavimų sumą ir išbraukia reikalavimų atsisakiusių kreditorių iš kreditorių sąrašo, jeigu jis atsisakė visų reikalavimų. Kreditorius bankroto proceso metu gali reikalavimus perduoti kitam kreditoriui ar asmeniui. Paskesni kreditorių reikalavimai tenkinami visiškai patenkinus pirmesnius kreditorių reikalavimus. Pagal Įmonių bankroto įstatymo 34 straipsnį pirmiausia tenkinami įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrinti kreditorių reikalavimai. Įkaito turėtojų atlyginama iš lėšų, gautų pardavus įkeistą įmonės turtą, arba parduodant įkeistą turtą. Jei įkeistas turtas parduodamas už didesnę kainą negu įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrintų reikalavimų suma, šių lėšų likutis skiriamas kitų kreditorių reikalavimams

tenkinti. Jeigu įkaito turėtojas atsisako perimti antrosiose varžytinėse neparduotą įkeistą turta, šio turto pardavimo klausimą sprendžia kreditorių susirinkimas. Be to, bankroto bylose reikia užtikrinti vienu kreditorių teisių ir interesų apsaugą prieš kitus kreditorius ir proporcingą jų reikalavimų patenkinimą, kurie numatyti Įmonių bankroto įstatymo 35 strapsnyje.

Kreditorių reikalavimai tenkinami dviem etapais. Pirmame etape tenkinami kreditorių reikalavimai be priskaičiuotų palūkanų ir netesybų, o juos patenkinus – antrosios eilės kreditorių reikalavimai dėl pagrindinės skolos (be palūkanų, delspinigių ir baudų).

1. Pirmiausia tenkinami darbuotojų reikalavimai, susiję su darbo santykiais, reikalavimai atlyginti žalą dėl suluošinimo ar kitokio kūno sužalojimo, susirgimo profesine liga, arba dėl mirties, nelaimingo atsitikimo darbe, fizinių ir juridinių asmenų reikalavimai sumokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją.

2. Vėliau tenkinami reikalavimai dėl mokesčių bei kitų įmokų į biudžetą ir dėl valstybinio socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų, dėl valstybės vardu gautų paskolų, gautų su valstybės garantija.

3. Galiausiai tenkinami visi kiti kreditorių reikalavimai.

Yra atvejų, kai iškyla klausimas, kokia tvarka turėtų būti tenkinamas kreditorinis reikalavimas mokėti išlaikymą įmonės savininko vaikams. Pagal CPK 754 straipsnio 2 dalį vykdymo procese toks reikalavimas tenkinamas pirmiausia. Socialine prasme mokėjimas už išlaikymą yra daug svarbesnis negu mokesčiai valstybei, darbo užmokestis ar mokėjimas už žemės ūkio produkciją.⁵⁶ Su šia nuomone derėtų sutikti, kadangi nors ir bus atsiskaityta pirmiausiai su kreditoriais, tačiau visgi bus sprendžiamas klausimas ir dėl mokėjimo už išlaikymą, nes nebus palikti likimo valiai vaikai, kurie yra valstybės ateitis.

Jeigu neužtenka lėšų visiems vienodos svarbos reikalavimams visiškai patenkinti, šie reikalavimai tenkinami proporcingai pagal priklausančią kiekvienam kreditoriui sumą.

Kreditorių sąrašo ir jų reikalavimų patikslinimai susiję su bankroto procesu nesumokėti mokesčiai, kitos privalomos įmokos, išsiskolinimas atleistiems darbuotojams, tvirtinami teismo nutartimi iki teismas priima nutartį nutraukti bankroto bylą ar sprendimą dėl įmonės pabaigos.

⁵⁶ Višinskis V. Skolų išieškojimas iš bankrutuojančios individualios (personalinės) įmonės ir jos savininko // Jurisprudencija. 2005, T. 69 (61). P. 36 – 43.

Kiekvienam kreditoriui, siekiančiam neprarasti galimybių pasinaudoti savo teisėmis bankrutuojančios įmonės atžvilgiu, svarbu nepraleisti teismo nustatyto termino kreditorių reikalavimams pareikšti. Kadangi tuo atveju, jeigu kreditorius praleis teismo nustatytą terminą ir teismas pripažins, kad tas terminas praleistas ne dėl svarbios priežasties, tuomet kreditoriai gali prarasti galimybę pasinaudoti savo teisėmis. Tačiau siūlytina, tokiu atveju teismui vadovautis teisingumo, protingumo, sąžiningumo principais, nes taip nebus pažeidžiamas kreditorių lygiateisiškumo principas.

Kreditoriai, kurių kreditinius reikalavimus patvirtina teismas ir pretenduoja į reikalavimų patenkinimą, turi teisę balsuoti kreditorių susirinkimuose bei realizuoti kitas jiems suteiktas teises. Tačiau nereikia to suprasti pažodžiui, nes administratorius, sudaręs kreditorių reikalavimų sąrašą, prieš pateikdamas jį tvirtinti teismui gali pastebėti, jog kai kurie kreditiniai reikalavimai nepagrįsti, gali juos užginčyti teisme.

Lietuvos nacionalinė teisė laikosi liberalaus reglamentavimo kreditorių atžvilgiu. Didžiojoje Britanijoje ar Prancūzijoje kreditoriai, praleidę terminą kreditorių reikalavimams pareikšti, netenka teisės reikalavimams pareikšti, kreditorių prašymu teismas gali skirti specialų posėdį, kuriame kreditorių reikalavimai gali būti patvirtinti.⁵⁷

Kreditoriai savo teises gali įgyvendinti padedami administratoriaus, kadangi administratorius pareikšdamas ieškinius dėl įmonės sudarytų sandorių nugalinimo, gina ne tik bankrutuojančias įmones, bet ir šių įmonių kreditorių interesus. Administratoriaus pareikšto ieškinio nagrinėjimo rezultatai gali turėti įtakos bankrutuojančių įmonių mokumo atstatymui arba kreditorių reikalavimų patenkinimo dydžiui. Sprendimas pripažinti įmonę bankrutavusia ir ją likviduoti gali būti priimamas tik po to, kai bus išnagrinėti bankrutuojančios įmonės administratoriaus pareikšti teisme ieškiniai dėl įmonės sudarytų sandorių pripažinimo negaliojančiais. Tačiau dėl teismo aplaidumo ir netinkamai pritaikytų ir išaiškintų materialinių ir procesinių teisės normų⁵⁸, nėra išnagrinėjami bankrutuojančios įmonės administratoriaus pareikšti teisme ieškiniai, dėl įmonės sudarytų sandorių pripažinimo negaliojančiais, ir tuo pažeidžiami kreditorių interesai, kadangi nuo sandorių teisėtumo, patikrinimo rezultatų gali priklausyti galimybė atsiskaityti su įmonės kreditoriais. Kreditorius, manydamas, jog bankrutuojančios įmonės sandoris, sudarytas tiek iki bankroto bylos iškėlimo, tiek ir iškelus bankroto bylą, pažeidžia jo teises, turi teisę sandorį ginčyti CK 6.66 straipsnio pagrindu, tai yra reikšti

⁵⁷ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, T. 77 (69). P. 33 – 40.

⁵⁸ Bivainis J. Dėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus pareikštų ieškinių ir teismo sprendimo pripažinti įmonę bankrutavusia priėmimo galimybės // Verslo ir komercinė teisė. 2002. Nr. 2, 3.

Pauliano ieškinį (*Actio Pauliana*). Uždraudimas bankrutuojančios įmonės kreditoriui pasinaudoti Pauliano ieškiniu (*Actio Pauliana* tai teisė ginčyti skolininko sudarytus sandorius, kurių jis sudaryti neprivalėjo, jeigu šie sandoriai pažeidžia kreditorių teises, o skoloninkas apie tai žinojo ar turėjo žinoti) institutu ne tik neatitiktų šio instituto esmės ir paskirties, bet ir iš esmės pažeistų kreditorių interesus, nes sumažėtų jų teisių ir teisėtų interesų gynimo galimybes.

Nereikėtų užmiršti, kaip tai ir aiškina savo straipsnyje D. Ambrasienė, kad kai skolininkui yra iškelta bankroto byla, CK 6.66 straipsnis turi būti aiškinams ir taikomas būtinai sistemiškai kartu su Įmonių bankroto įstatymo normomis, reglamentuojančiomis kreditorių reikalavimų patenkinimo tvarką. Skolininko nepagrįstai perleistas turtas ar jo vertė turi būti išieškoma ne tiesiogiai Pauliano ieškinį pareiškusių kreditorių naudai, o turi būti gražinama į bankrutuojančios įmonės turto masę ir naudojama atsiskaityti su visais kreditoriais, o ne tik su ieškovu pagal Pauliano ieškinį. Taigi skolininkui bankrutavus, turtas ar jo vertė, išreikalauti taikant restituciją, turi būti naudojami atsiskaityti su kreditoriais Įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka.⁵⁹ Todėl ir būtina atkreipti dėmesį ir į tai, jog įmonė, kuriai iškelta bankroto byla, jau įgyja specialų teisinį statusą. Kadangi bankrutuojančios įmonės statuso įgyjimas tiesiogiai susijęs su esminiais pasikeitimais įmonės valdyme, be to įmonei atsiranda naujos teisės ir pareigos, apribojimai ir panašiai, apie šį esminį įmonės būklės pasikeitimą turi būti informuoti įmonės kreditoriai, įmonės valdymo organai, kiti su įmone tiesiogiai susiję asmenys ir kt. Pažymėtina, jog Įmonių bankroto įstatymo nuostatos neužkerta kelio bankrutuojančios įmonės kreditoriams ginti savo teisių. Priešingai kreditoriai turi teisę ginti savo teises ir kitomis tiek Įmonių bankroto įstatyme numatytomis, tiek nenumatytomis, bet šiam įstatymui neprieštaraujančiomis priemonėmis.

Paminėtina dar viena svarbi kreditoriaus teisė, gauti informaciją apie įmonės bankroto eigą. Tinkamas jos įvykdymas yra ir kitų teisių įgyvendinimo prielaida. Laiku negavęs tikslios, išsamios informacijos, kreditorius gali priimti netinkamus sprendimus dėl kreditorių reikalavimų pateikimo ar reikalavimų atsisakymo. Tačiau tokia įstatymo formuluotė neretai interpretuojama labai siaurai, „informacija apie bankroto bylos eigą“ laikant tik informaciją apie bankroto bylą, nagrinėjančio teismo priimtas nutartis ir veiksmus, atliktus teisme, tuo tarpu informacija apie bankrutuojančios įmonės veiklą, sandorius, turtą ir pan. kreditoriams neteikiama. Todėl siūlytume sudaryti galimybes

⁵⁹ Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, T. 37 (29). P. 50 – 58.

kreditoriams susipažinti su turimais įmonės dokumentais, kuriuose atspindėtų įmonės veikla, sandoriai ir kt.

Visų įmonės kreditorių vienodai interesų apsaugai užtikrinti yra svarbi ir Įmonių bankroto įstatymo 16 straipsnio nuostata, teigianti, jog nuo bankroto bylos iškėlimo dienos laikoma, jog visi bankrutuojančios įmonės skolų mokėjimo terminai yra pasibaigę. Ši įstatymo nuostata suteikia teisę nuo bankroto bylos iškėlimo momento įstoti į bylą ir reikšti savo reikalavimus bankrutuojančiai įmonei ir tiems kreditoriams, kuriems iki bankroto bylos iškėlimo skolų mokėjimo laikas dar buvo nepasibaigęs⁶⁰, taip sudarant vienodas galimybes visiems esamiems ir galimiems įmonės kreditoriams.

Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad 1992 m. rugsėjo 15 d. Įmonių bankroto įstatymas ir 1997 m. birželio 17 d. Įmonių bankroto įstatymas nenumatė kreditorių teisės ginčyti kreditorių susirinkimo nutarimus. Nagrinėjant Pauliano ieškinį dėl bankrutuojančios įmonės kreditorių teisės ginčyti kreditorių susirinkimo nutarimus, kuris buvo nagrinėjamas pagal 1992 m. rugsėjo 15 d. Įmonių bankroto įstatymą, kuriame kaip minėjau nebuvo tokios nuostatos, kad būtų galima ginčyti kreditorių susirinkimo nutarimus⁶¹, buvo aiškiai pažeistos kreditorių teisės. Teismas bandė aiškinti Įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 12 straipsnius, bandydamas apginti kreditorių teises ir teisėtus interesus. Todėl minėtoja byloje teismas, teisingai konstatavo, jog ginčo atveju teisės spragoms užpildyti gali būti taikomas 1997 m. Įmonių bankroto įstatymas⁶², Pirmos instancijos teismas nebagrįstai netaikė minėto įstatymo 25 straipsnio 1 dalies 2 punkto, kad kreditoriai turi teisę dalyvauti teismo, nagrinėjančio bankroto bylą, posėdžiuose, kreditorių susirinkimuose ir ginti savo reikalavimus. Taip pat, ir nagrinėjant šią bylą apeliacine tvarka, apeliacinės instancijos teismas, nurodęs, kad pagal 1992 m. Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies bei 1997 m. Įmonių bankroto įstatymo 28 straipsnio 4 dalies nuostatas kreditorių susirinkimo sprendimas privalomas visiems kreditoriams, neatkreipė dėmesio į tai, jog minėti įstatymo straipsniai reikalauja, kad kreditorių susirinkimas apie savo priimtus sprendimus per 5 dienas raštu informuotų visus žinomus kreditorius, o jeigu byla iškelta teisme, - ir teismą. Taipogi apeliacinės instancijos teismas, teigdamas, jog įstatymas nenumato bankrutuojančios įmonės kreditoriui galimybės apskusti teismui kreditorių susirinkimo nutarimus, nustatė vienintelį ir

⁶⁰ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, T. 77 (69). P. 33 – 40.

⁶¹ LAT teisėjų kolegijos 2001 m. vasario 21 d. nutartis c. b. AB „Turto bankas“ ir AB „Rimeda“, AB „Lietuvos taupomasis bankas“ ir kt., Nr. 3K – 3 – 201 / 2001, kat. 15.2. 1; 31.6. 1; 125. 6.

⁶² Byla nagrinėjama pagal 1992 m. rugsėjo 15 d. Įmonių bankroto įstatymą

nelogišką pažeistų kreditorių teisių gynybos būdą – įstatymo nustatyta tvarka prašyti sušaukti naują susirinkimą, kad atitinkamas klausimas būtų apsvarstytas iš naujo⁶³. Tačiau, gal šis sprendimas ir nelogiškas, bet manytina, juo pasinaudoti vertėtų, nes nors iš dalies bus atkurtos pažeistos kreditorių teisės ir teisėti interesai.

Ankstesnėje Įmonių bankroto įstatymų redakcijoje nustatytų kreditorių teisių sąrašo nereikėtų laikyti baigtiniu, ir tai, kad šiuose įstatymuose tiesiogiai neįvardijama kreditoriaus teisė ginčyti kreditorių susirinkimo nutarimus teisme, reikėtų vertinti kaip teisės spraga, tačiau 2001 m. kovo 20 d. ĮBĮ tokią galimybę jau suteikia ir kreditoriui, tai yra kreditorių susirinkimo nutarimus jau gali apskųsti teismui, tačiau procesiniam veiksmui atlikti nustatytas terminas.

Lietuvos Auščiausiasis Teismas, išnagrinėjęs minėtą bylą, apgynė kreditorių teises nežiūrint į tai, kad tuometinė bankroto įstatymo redakcija nenumatė kreditorių teisės ginčyti kreditorių susirinkimo nutarimus teismine tvarka. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad argumentas, jog kreditoriai tokios teisės neturi, nebuvo pagrindinis. Kadangi kreditorių susirinkimo priimti nutarimai gali ne tik prieštarauti įstatymui, bet ir pažeisti kitų kreditorių teises ir teisėtus interesus, kaip pavyzdžiu gali būti, kad kreditorių susirinkimo nutarimai gali būti priimti pažeidžiant kvorumo reikalavimą, nepranešus apie susirinkimą daugeliui kreditorių, kas buvo padaryta šioje byloje. Taigi, kad tai pagal 1992 m. rugsėjo 15 d. Įmonių bankroto įstatymą ir pagal 1997 m. birželio 17 d. įstatymą, kreditorių susirinkimo nutarimai privalomi visiems kreditoriams, jokių būdu nereiškia, kad kreditorius, kurio teises toks nutarimas pažeidžia, negali jo ginčyti. Teisėjų kolegiją nurodė, kad „kreditorių teisės teismine tvarka ginčyti kreditorių susirinkimo nutarimus, pažeidžiančius jo teises, nepripažinimas prieštarautų ne tik 1992 metų Įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 12 straipsniams, bet ir pažeistų asmens konstitucinę teisę į teisminę gynybą“⁶⁴ (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalis). Be to, nepripažinus kreditorių teises ginčyti aiškiai neteisėtus kreditorių susirinkimo nutarimus, gali būti pažeistas viešas interesas, nes neliktų asmens, galinčio inicijuoti tokių neteisėtų nutarimų panaikinimą.

⁶³ LAT teisėjų kolegijos 2001 m. vasario 21 d. nutartis c. b. AB „Turto bankas“ ir AB „Rimeda“, AB „Lietuvos taupomasis bankas“ ir kt., Nr. 3K – 3 – 201 / 2001, kat. 15.2. 1; 31.6. 1; 125. 6.

⁶⁴ LAT teisėjų kolegijos 2001 m. vasario 21 d. nutartis c. b. AB „Turto bankas“ ir AB „Rimeda“, AB „Lietuvos taupomasis bankas“ ir kt., Nr. 3K – 3 – 201 / 2001, kat. 15.2. 1; 31.6. 1; 125. 6.

Taigi byla, kaip jau buvo minėta, išspręsta kreditorių naudai, todėl ateityje kreditoriai turėjo teisę ginčyti kreditorių susirinkimo nutarimus, taip buvo atstatyta dėl įstatymų leidėjo neapdairumo suvaržyta jų teisė.

Taip pat, tikslinga panagrinėti specialų kreditorių interesų gynimo būdą, kuris nėra įtvirtintas nei Civilinio proceso kodekse, nei Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatyme, tačiau jį galime surasti CK 6.68 straipsnyje, o tai yra *netiesioginis ieškinys*. Netiesioginiu ieškiniu, kaip papildoma priemone siekiama galimybė apginti kreditoriams jų pažeistas teises. Pareikšti netiesioginį ieškinį galima tik tais atvejais, kai kreditoriams yra būtina apsaugoti savo pažeistas teises, tai yra, kai skolininkas tapo nemokus, jam iškelta bankroto byla ir kitais ypatingais atvejais. Šis sąrašas skolininko veiksmų, kuriais jis pažeidžia kreditoriaus teises, nėra baigtinis, o ypatingų atvejų, kai kreditoriaus interesai yra pažeisti, sąvoka paliekama aiškinti teismų praktikai ir teisės mokslui.⁶⁵

Netiesioginiu ieškiniu kreditoriai, turintys reikalavimo teisę savo skolininkui, gali priverstinai įgyvendinti to skolininko teises pareikšdami ieškinį skolininko vardu tais atvejais, kai skolininkas pats šių teisių neįgyvendina ar atsisako tai daryti ir dėl to yra pažeidžiami kreditorių interesai. Civilinis kodeksas nurodo atvejį, kai skolininkui yra iškelta bankroto byla, laikoma, kad tokioje situacijoje skolininko neveikimas gali pažeisti kreditoriaus teises.

Taigi pagrindinis šio instituto tikslas yra kreditoriaus apsauga nuo nesąžiningo skolininko veiksmų tais atvejais, kai skolininkas yra nesuinteresuotas savo subjektinės teisės įgyvendinimu dėl to, kad kreditorius nukreips savo reikalavimo patenkinimą į priteistą turtą.⁶⁶

Patenkinus tokį ieškinį, išreikalautas turtas yra įskaitomas į visą skolininko turtą ir naudojamas visų skolininko kreditorių reikalavimams tenkinti. Todėl yra manoma, kad netiesioginis ieškinys gina skolininko kreditorių teises. Manytina ir tai, kad ši ypatybė gali būti netiesioginio ieškinio trūkumas, nes kreditorius gali būti nesuinteresuotas naudoti šią gynybos priemonę todėl, jog visas išreikalautas skolininko turtas bus skirtas visų kreditorių reikalavimams tenkinti, nesuteikiant jam jokios pirmenybės teisės į jo pastangomis išreikalautą turtą, nes Įmonių bankroto įstatymas numato proporcingą reikalavimų patenkinimą. Tokiu atveju, siūlytina kreditoriui pasinaudoti šia teise, kadangi

⁶⁵ Jakutytė A. Netiesioginis ieškinys – specialus kreditoriaus interesų gynimo būdas // Justitia. 2006, Nr. 2 (60).

⁶⁶ Jakutytė A. Netiesioginis ieškinys – specialus kreditoriaus interesų gynimo būdas // Justitia. 2006, Nr. 2 (60).

bent iš dalies bus patenkinami kreditoriaus interesai, neatsižvelgiant į proporcingą reikalavimų patenkinimą ir taip bus apgintos kreditoriaus pažeistos teisės.

Išanalizavus kreditorių teises ir pareigas, bei jų įgyvendinimo mechanizmą bankroto procese matyti, kad Įmonių bankroto įstatymas suteikia nemažai teisių, kuriuos tinkamai ir laiku įgyvendinus galima pasiekti neblogų rezultatų, tačiau bankroto procesas yra ilgas ir varginantis ir ne visada patenkinami visų kreditorių reikalavimai, todėl tokiu atveju geriau būtų sudaryti taikos sutartį, kad nors iš dalies būtų patenkinti kreditorių interesai, nes pasitaiko atvejų kai bankroto procedūra iškeliamą nepagrįstai, siekiant suvesti sąskaitas ar pašalinti konkurentą, nes valstybė, taip pat ir visuomenė turėtų būti suinteresuotos išsaugoti kiekvieną ūkio subjektą, mokesčių mokėtoją, bei darbdavį.

Taip pat galima teigti, jog kreditorių interesų gynimo būdai yra imperatyvaus pobūdžio, susiję su dispozityvumo ir sutarčių laisvės principų ribojimu, todėl kalbant apie Actio Pauliano institutą ir teisingą bei tinkamą jo įgyvendinimą, taip galima užtikrinti teisinių santykių šalių interesų pusiausvyrą.

2.5 Kreditorių komitetas, kreditorių susirinkimas kaip bankroto bylos subjektai

Įmonių bankroto įstatymas nemažai svarbių klausimų bankroto procedūrų vykdymo metu paveda spręsti kreditorių susirinkimui, kuris yra svarbiausias bankrutuojančios įmonės organas, galintis priimti sprendimus dėl bankrutuojančios įmonės likimo ar kreditorių komitetui, jeigu toks sudaromas. Dažniausiai kreditorių susirinkimas veikia visuose bankroto procesuose, jis sprendžia nemažai svarbių klausimų bankroto procedūrų vykdymo metu.

Kreditorių susirinkimas turi nemažus įgaliojimus, tačiau jis pirmiausia išsirenka kreditorių susirinkimo pirmininką. Įmonių bankroto įstatymas numato, kad gali būti teismo nutartimi paskirtas laikinasis administratorius iki bankroto bylos iškėlimo, tačiau Įmonių bankroto įstatymas nenumato kreditorių susirinkimo laikinojo pirmininko statuso. Kreditorių susirinkimo pirmininkas renkamas ne vienam kreditorių susirinkimui, bet visam įmonės bankroto laikotarpiui.

Kreditorių susirinkimas taip pat turi teisę spręsti klausimą dėl kreditorių komiteto sudarymo, šį komitetą rinkti, keisti jo sudėtį, perduoti jam visas ar dalį kreditorių susirinkimo teisių. Deja, įstatymas nereglamentuoja kreditorių komiteto rinkimo procedūros, kuri, siekiant proporcingo kreditorių atstovavimo, turėtų būti analogiška akcinės bendrovės stebėtojų tarybos rinkimo procedūrai, kadangi pritariant M. Kiškiui, kuris teisingai pastebėjo, kad „dėl šio reglamentavimo trūkumo didysis įmonės kreditorius galėtų visiškai nušalinti mažesnius kreditorius nuo bankrutuojančios įmonės valdymo“⁶⁷. Tačiau komitetas sudaromas ne visada. Kreditorių komiteto sudarymas reikalingiausias, kai bankrutuojančios įmonės kreditorių skaičius yra didelis arba yra daug smulkių kreditorių.⁶⁸ Dažnai kreditorių teisių realizavimas įmonės bankroto procese per kreditorių komitetą yra efektyvesnis ir naudingas tiek patiems kreditoriams, tiek bankrutuojančiai įmonei. Galima pasakyti, kad kreditorių komiteto pagrindinė funkcija – prižiūrėti bankroto procesą, kontroliuoti administratoriaus veiklą, ginti kreditorių interesus. Tačiau pats efektyviausias bankrutuojančios įmonės kreditorių teisių įgyvendinimas įmanomas, kai kreditorių komitetas paskiria visų kreditorių atstovą, kuris ir rūpinasi visų kreditorių teisių bei teisėtų interesų apsauga bei tinkamu įgyvendinimu, tokių kaip atstovavimas kreditoriams teisme.

⁶⁷ Kiškis M. Įmonių bankrotas: „teorija ir praktika“ // Verslo žinios. 2001 12 20. Nr.230, Karjera ir vadyba.

⁶⁸ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.

Kreditorių susirinkimo pirmininkas yra ir kreditorių komiteto pirmininkas. Kreditorių komiteto nariu turi būti išrinktas bent vienas asmuo, kuris yra įgaliotas ginti su darbo santykiais susijusius reikalavimus, jeigu įmonė turi tenkinti darbuotojų reikalavimus, susijusius su darbo santykiais, reikalavimus atlyginti žalą dėl suluošinimo ar kitokio kūno sužalojimo, susirgimo profesine liga arba dėl mirties nuo nelaimingo atsitikimo darbe. Kreditorių komitetą sudaro ne mažiau kaip 5 nariai (ĮBĮ 25 str.).

Kreditorių komitetas kaip ir kreditorių susirinkimas nagrinėja administratoriaus veiklą. Kreditorių komitetas kontroliuoja kaip vyksta bankroto procesas, gina kreditorių interesus laikotarpiams tarp kreditorių susirinkimų. Kreditorių komiteto teises nustato kreditorių susirinkimas. Kreditorių komiteto nutarimai yra teisėti , jeigu jų posėdžiuose dalyvauja daugiau kaip pusė narių . Vienas kreditorių komiteto narys turi vieną balsą ir jie priima nutarimus paprasta balsų dauguma, tačiau jei balsai pasiskirsto po lygiai, lemiamas balsas yra pirmininko. Kuomet priimami nutarimai, kreditorių komitetas privalo kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka informuoti visus kreditorius (ĮBĮ 25 str.). Kai bankroto byla iškelta teisme, kreditorių komiteto pirmininkas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo nutarimo priėmimo dienos privalo kreditorių komiteto posėdžio protokolo kopiją pateikti teismui. Tačiau teismų dėmesys atkreiptinas į tai, kad bankroto bylose ne visada yra kreditorių susirinkimo (komiteto) posėdžių protokolai. Šį trūkumą teismų veikloje galima paaiškinti, bet ne pateisinti, tik teisėjų nereiklumu.⁶⁹

Kreditorių komitetui priimant sprendimus neatsižvelgiama į kreditorių reikalavimų dydį, juo labiau, kad negalima tiksliai nustatyti, kuriuos kreditorius atstovauja tam tikras kreditorių komiteto narys.

Bankrutuojančiai įmonei bankroto proceso metu palaikyti ryšius su keletu asmenų, atstovaujančių visus kreditorius, paprasčiau, nei palaikyti glaudžius ryšius su kiekvienu kreditoriumi atskirai. Taigi dažnai kreditorių teisių realizavimas įmonės bankroto procese per kreditorių komitetą yra efektyvesnis ir naudingas tiek patiems kreditoriams, tiek bankrutuojančiai įmonei.

Nors ĮBĮ numato galimybę kreditorių komitetui perduoti kreditorių susirinkimo teises, be abejonių, tam tikromis kreditorių susirinkimo teisėmis kreditorių komitetas negalės naudotis. Pavyzdžiui, kreditorių komitetas negali rinkti kreditorių

⁶⁹ Teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga. Aprobauta Lietuvos Aukščiausio Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 33 // Teismų praktika. 2001. Nr. 16. P 299 – 302.

susirinkimo pirmininko, keisti kreditorių komiteto sudėties, rinkti kreditorių komiteto narius.⁷⁰

Kaip jau buvo minėta, pagal Įmonių bankroto įstatymą, kreditorių susirinkimui suteikti gana platūs įgaliojimai, todėl svarbu, kad šis organas laiku pradėtų vykdyti savo funkcijas. Pagal Įmonių bankroto įstatymo 22 straipsnio 1 dalį pirmasis kreditorių susirinkimas šaukiamas ne vėliau kaip per 15 dienų po termino, kuris yra nustatytas kreditoriams pateikti finansinius reikalavimus. Teisę sušaukti pirmąjį kreditorių susirinkimą turi teismas ar jo pavedimu administratorius.

Nors Įmonių bankroto įstatymas neįpareigoja teismo pirmojo kreditorių susirinkimo sušaukimo klausimą nagrinėti kartu su bankroto bylos išskėlimu, tačiau apibendrintos bylos rodo, kad dažniausiai šį klausimą teismai išspręsdavo ta pačia nutartimi, kuria išskeldavo bankroto bylą, patys paskirdami pirmojo kreditorių susirinkimo datą ir vietą, arba tai atlikti pavesdavo paskirtam įmonės administratoriui. Reikalauti sušaukti kreditorių susirinkimą turi teisę ir kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 10 procentų šio įstatymo nustatyta tvarka teismo patvirtintų visų kreditorių reikalavimų sumos. Pačią kreditorių susirinkimo tvarką nustato kreditorių susirinkimas. Taip pat kreditorių susirinkimas turi teisę pagal Įmonių bankroto įstatymo 23 straipsnį nagrinėti kreditorių skundus dėl administratoriaus veiksmų, reikalauti, kad administratorius pateiktų savo veiklos ataskaitas, ir jas tvirtinti, jeigu jų nepatvirtina kreditorių susirinkimas, tai jas gali tvirtinti teismas, taip pat priimti nutarimą dėl administratoriaus pakeitimo, tačiau tačiau teismas ne visada tiksliai atlieka savo kompetencijai paskirtus darbus ir vienoje savo byloje⁷¹ teismas kasacine tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal trečiojo asmens K.J.J. kasacinį skundą, dėl Vilniaus apygardos teismo 1998 m. kovo 3 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje, vykdam bankroto procedūrą IAB „Investicinė Kauno holdingo kompanija“. Šioje byloje Vilniaus apygardos teismas 1998 m. kovo 3 d. nutartimi atleido iš IAB „Investicinė Kauno holdingo kompanija“ administratorės pareigų A.S. ir šios bendrovės administratoriumi paskyrė UAB „Valeksa“.

Kasaciniu skundu trečiųjų asmenų atstovas K.J.J. prašė panaikinti Vilniaus apygardos teismo 1998 m. kovo 3 d. nutartį ir Lietuvos apeliacinio teismo nutartį dėl IAB

⁷⁰ Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.

⁷¹ LAT teisėjų kolegijos 1998 m. rugsėjo 10 d. nutartis c. b. Tretieji asmenys, jų atstovai ir IAB „Investicinė Kauno Holdingo kompanija“, Nr. 3K – 50/ 1998, kat. 24.

„ Investicinė Kauno holdingo kompanija“ administratoriaus atleidimo ir naujo administratoriaus paskyrimo, o bylą perduoti nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui. Skirdamas naują administratorių, teismas neišsiaiškino ar asmuo turi teisę teikti bankroto administravimo paslaugas. Juridiniams asmenims tokią teisę suteikia, leidimas teikti įmonių administravimo paslaugas, kurio suteikimo tvarką reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. spalio 1 d. nutarimas Nr. 1072 „ teisė teikti įmonių administravimo paslaugas suteikimo tvarka“ (šiuo metu yra aktuali redakcija, tai LR Vyriausybės 2006 m. spalio 10 d. Nr. 4 – 376 „ Dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių patvirtinimo“). Nagrinėjant šį klausimą teismas privalėjo išklausti kuo daugiau nuomonių bylos dalyvių – trečiųjų asmenų (kreditorių), tačiau pirmos instancijos teismas tokį trečiojo asmens K.J.J. prašymą ignoravo ir neleido pasisakyti. Teismas nepadėjo byloje dalyvaujantiems asmenims įgyvendinti jų teisių, tai yra išsiaiškinti negatyvius reiškinius, skiriant naują administratorių. Buvo pažeistas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. spalio 1 d. nutarimas Nr. 1072 „ teisė teikti įmonių administravimo paslaugas suteikimo tvarka“, tačiau K.J.J. kasacinis skundas atmestas. Sprendimas gali būti panaikintas tik tuo atveju, jeigu teismas išnagrinėja bylą nesant nors vieno iš dalyvaujančių byloje asmenų, kai jam nebuvo pranešta apie teismo posėdžio laiką ir vietą (CPK ankstesnė redakcija 371³ str. 2 d. 2 p.). Tuo tarpu trečiųjų asmenų atstovas K.J.J. apie teismo posėdį buvo informuotas, nedalyvavo tik pirmą posėdžio dieną, o kitas dvi dienas procese dalyvavo ir savo procesinėmis teisėmis galėjo pasinaudoti. Todėl teismas nusprendė, kad kasatoriaus argumentas apie jo procesinių teisių pažeidimą svarstant administratoriaus paskyrimo klausimus, negali būti pagrindu panaikinti.

Pagal Įmonių bankroto įstatymo 1992 m. rugsėjo 15 d. redakciją su vėlesniais pakeitimais (šio įstatymo pagrindu byla buvo išnagrinėta, tačiau lyginant su aktuali redakcija, teisės normos nepasikeitė), ir šio ĮBĮ 6 straipsnių ir 12 straipsnių prasme teismas skiria įmonės administratorių, o jo kandidatūrą turi teisę pasiūlyti kreditorių susirinkimas. Tokia teise kreditoriai nepasinaudojo, nesukvietė kreditorių susirinkimo ir nepasiūlė teismui asmens galinčio vykdyti administratoriaus funkcijas, nors administratore dirbusi A.S. prašė nuo 1998 m. kovo 3 d. atleisti ją iš užimamų pareigų ir dalis kreditorių pareiškė jai nepasitikėjimą. Atleidus A.S. iš administratoriaus pareigų bankrutuojanti įmonė negali likti be vykdytojo (ĮBĮ 7 str. 2 d. ir Respublikos Vyriausybės 1997 m. spalio 1 d. nutarimas Nr. 1072 „ teisė teikti įmonių administravimo paslaugas suteikimo tvarka“).

Teismas paskyręs administratoriumi UAB „Valeksa“ atsižvelgė į administratoriams keliamus reikalavimus, numatytus ĮBĮ 7 straipsnio 2 dalyje ir Respublikos Vyriausybės 1997 m. spalio 1 d. nutarime Nr. 1072 „teisė teikti įmonių administravimo paslaugas suteikimo tvarka“ išdėstytais nuostatais. UAB „Valeksa“ turėjo Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 8 d. išduotą leidimą teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas. Nėra duomenų, kad šio leidimo galiojimas yra panaikintas. Vienok teismas kasatorius K.J.J. teikdamas, kad teismas nepadėjo kreditoriams įgyvendinti jų teisės per šaukiamą kreditorių susirinkimą pasiūlyti administratoriaus kandidatūrą. Pagal ĮBĮ 10, 12 straipsnius, teismas turi teisę sušaukti kreditorių susirinkimą, apsvarstyti siūlomą administratoriaus kandidatūrą, bet to nepadarė, nors administratorės A.S. pareiškimą dėl atleidimo iš užimamų pareigų gavo 1998 m. sausio 16 d. teismas savo iniciatyva administratoriumi paskyrė įmonę, kurios vadovui iškelta baudžiamoji byla. Tuo iš esmės pažeidė bankroto procedūrą reguliuojančias nuostatas. Tačiau šis teisės normos pažeidimas negali būti laikomas esminiu ir sudarančiu pagrindą teismo nutarčiai panaikinti. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į bankroto procedūros sudėtingumą, kad UAB „Valeksa“ administratorius funkcijas vykdė jau 6 mėnesius ir jo paskyrimo pripažinimas negaliojančiu galėtų sukelti bankrutuojančiai įmonei žalingas pasekmes. Be to, skundžiama nutartis neužkerta kelio sušaukti kreditorių susirinkimą ir apsvarstyti jo kompetencijai skirtus klausimus (ĮBĮ 12 str.).

Todėl apygardos teismas per nustatytą terminą įpareigotas sušaukti kreditorių susirinkimą ir tuo sudaryti kreditoriams galimybę apsvarstyti administratoriaus pakeitimo klausimą (ĮBĮ 10 str.).⁷² Žinoma, tikslinga sušaukti kreditorių susirinkimą, tačiau siūlytina, kad kreditorių susirinkime būtų svarstomas ne pakeitimo klausimas, o ar šis įmonės administratorius vykdo teisingai savo įgaliojimus. Jeigu atsirastų pažeidimų, jis turėtų nuostolius atlyginti ĮBĮ suteikta tvarka, o ne būtų atleistas iš užimamų pareigų.

Kreditorių susirinkimo kompetencijai pavesta nustatyti administravimo išlaidų mokėjimų eilę ir tvarką, taip pat jie turi tvirtinti administravimo išlaidų sąmatą, spręsti klausimą dėl įmonės ūkinės komercinės veiklos tęstinumo ar nutraukimo, teikti teismui pasiūlymus dėl įmonės ūkinės komercinės veiklos apribojimų ar nutraukimo bei apribojimų disponuoti įmonės turtu nustatymo (ĮBĮ 23 str.).

Kreditorių susirinkimas nustato pagal pareigybes darbuotojų, kurie dirbs įmonės bankroto proceso metu, skaičių. Jis taip pat nustato administratoriaus atlyginimą ir

⁷² LAT teisėjų kolegijos 1998 m. rugsėjo 10 d. nutartis c. b. Tretieji asmenys, jų atstovai ir IAB „Investicinė Kauno Holdingo kompanija“, Nr. 3K – 50/ 1998, kat. 24.

įgalioja kreditorių susirinkimo pirmininką įmonės vardu per 10 darbo dienų nuo kreditorių susirinkimo dienos sudaryti su administratoriumi pavidimo sutartį bei kreiptis į teismą dėl administratoriaus pavadavimo jo laikino nedarbingumo metu, jeigu administratorius dėl ligos to negali padaryti pats. Jis nustato kokia tvarka kreditoriai, įmonės savininkai, įgaliotas akcininkų atstovas gauna iš administratoriaus informaciją apie įmonės bankroto bylos eigą (ĮBĮ 23 str.).

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad kreditorių susirinkimas priima nutarimą dėl taikos sutarties sudarymo, kreipiasi į teismą dėl administratoriaus pakeitimo, išrenka asmenį pirmininkauti kreditorių susirinkime, jeigu susirinkime nedalyvauja kreditorių susirinkimo pirmininkas, siūlo teismui taikyti įmonei likvidavimo procedūrą ir kt.

Kad visos šios sąlygos būtų patenkintos ir teisėtos, kreditorių susirinkimas priima nutarimus tam tikra tvarka ir kreditorių susirinkimo nutarimai laikomi priimti tik tuo atveju, jeigu už juos atvirai balsavo kreditoriai, kurių teismo patvirtintų reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip pusę visų kreditorių patvirtintų reikalavimų sumos, išskyrus ĮBĮ nustatytas išimtis. Teismo patvirtinti kreditorių reikalavimai bei jų suma turi būti sumažinti iki susirinkimo jau išmokėtų sumų dydžiu. Kreditorius turi teisę raštu pareikšti kreditorių susirinkimui savo nuomonę dėl kiekvieno nutarimo. Ta nuomonė gali būti išreikšta teigiamai arba neigiamai. Šios nuomonės įskaitomos į kreditorių susirinkimo balsavimo rezultatus, taip pat ir į pakartotinio susirinkimo rezultatus ir apie tai turi būti informuota kreditorių susirinkimo metu. Jeigu priimant nutarimą susirinkime balsų nepakako, tuomet administratorius per 15 dienų sušaukia pakartotinį kreditorių susirinkimą. Pakartotiniame kreditorių susirinkime nutarimas laikomas priimtu, kai už jį atvirai balsavo kreditoriai, kurių teismo patvirtintų reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip pusę visų susirinkime dalyvaujančių kreditorių patvirtintų reikalavimų sumos. Kreditorių susirinkimo nutarimai privalomi visiems kreditoriams (ĮBĮ 24 str.).

Kuomet bankroto byla iškelta teisme, kreditorių susirinkimo pirmininkas privalo ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo nutarimo priėmimo dienos kreditorių susirinkimo protokolo kopiją pateikti bankroto bylą nagrinėjančiam teismui (ĮBĮ 24 str.). Tačiau kaip buvo minėta, šie protokolai ne visada yra.

Kreditorių susirinkimo nutarimai gali būti apskūsti teismui ne vėliau kaip per 14 dienų nuo tos dienos, kurią kreditorius sužinojo arba turėjo sužinoti apie nutarimo priėmimą.

Apibendrinat galima teigti, kad tiek kreditorių teisės, tiek kreditorių susirinkimo (komiteto) teisės šių organų sušaukimo, bei nutarimų priėmimo juose tvarka įstatyme gana plačiai reglamentuota ir teismų praktikoje neaiškumų šiais klausimais nesukelia. Tačiau įstatymų leidėjui siūlytina, kad kreditorių susirinkime būtų svarstomas įmonės administratoriaus ne pakeitimo klausimas, o tik, ar šis įmonės administratorius vykdo teisingai savo įgaliojimus.

Išvados

Išanalizavus bankroto procesą reglamentuojančius teisės aktus, bei jų taikymo praktiką Lietuvos Respublikoje, per kurių prizmę buvo atskleistas bankroto byloje dalyvaujančių asmenų institutas, galima teigti, kad darbo tikslas buvo pasiektas. Darbo uždaviniai – išanalizavus mokslinę literatūrą, teisės aktus, naudojant loginį, lyginamąjį, istorinį, sisteminės analizės, analitinį metodus buvo įvykdyti. Apibendrinant galima būtų pateikti šias išvadas, bei rekomendacijas:

1. Teisinėje literatūroje nėra konkrečiai apibrėžiama bankroto byloje dalyvaujančių asmenų sąvoka, todėl siūlytume šią sąvoką aiškinti plačiąja ir siaurąja prasme.

Plačiąja prasme bankroto byloje dalyvaujantys asmenys yra šalys: ieškovas, atsakovas, tretieji asmenys. Taip pat teismas, administratorius, kreditorių susirinkimas (komitetas), tai yra visi subjektai, kurie veikia bankroto proceso metu.

Siaurąja prasme galime teigti, kad bankroto byloje dalyvaujančiais asmenimis laikytini asmenys, turintys procesinį suinteresuotumą bylos baigtimi. Tai būtų įmonės kreditoriai, pati įmonė skolininkė, kreditorių susirinkimas (komitetas).

2. Siūlytina įstatymų leidėjui, [B] apibrėžti kiekvieną bankroto bylos subjektą atskirai, atsižvelgiant į tai, kurioje bankroto bylos stadijoje jis įstoja į procesą ir kokie yra jo tikslai procese, kadangi išanalizavus teismų praktiką aiškiai matyti atskirų bankroto procese dalyvaujančių asmenų statuso problematika, kuri iš esmės daro teismų praktiką, nagrinėjant bankroto bylas nevienodą. O vienodos teismų praktikos nebuvimas kartais suponuoja atskirų bankroto procese dalyvaujančių asmenų teisių ir teisėtų interesų pažeidimus.

3. Įstatymų leidėjas turėtų nustatyti mechanizmą, pagal kurį bankroto bylos iniciavimo teisę (pareigą) turintys asmenys, turėtų būti traukiami atsakomybėn, kuomet yra „ uždelsiama“ kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, ir tokiu uždelsimu įmonei ar jos kreditoriams padaroma žala.

4. Teismas bankroto bylose savo funkcijas vykdo aktyviai, tačiau dėl bankroto bylų nagrinėjimo specifikos yra daroma nemažai klaidų, todėl dažnai pirmos instancijos teismų nutartys skundžiamos aukštesnės instancijos teismams ir jas nagrinėdami aukštesnę kvalifikaciją ir didesnę praktinę patirtį turintys teisėjai, dažnai panaikina.

Kadangi bankroto bylose siekiama apsaugoti ir finansinių įsipareigojimų nevykdančios įmonės kreditorių, ir pačios įmonės skolininkės interesus, todėl tai lemia neabejotiną viešojo intereso egzistavimą šios kategorijos bylose, todėl teismas neturėtų priimti sprendimo už akių. Įstatymų leidėjui siūlytina įteisinti draudimą, priimti sprendimus už akių, įmonių bankroto bylose.

5. Įstatymų leidėjas, taip pat turėtų ieškoti kelių koreguojant ĮBĮ apibrėžtą nemokumo sąvoką, kuri prieštarauja teismų praktikai.

6. Administratoriaus, kaip vadovo, darbo specifika ĮBĮ menkai atskleista – kaip ir dera tokiam dokumentui, tačiau teismų praktikai ir įstatymų leidėjui siūlytina koreguoti administratoriaus atleidimo iš pareigų klausimą, taip pat siūlytina, kad administratorius atlygintų žalą už padarytus nuostolius įstatymų nustatyta tvarka, o ne būtų atleistas iš pareigų.

Taip pat siūlytina panaikinti kreditorių susirinkimo teisę, nustatyti administratoriui atlyginimą. Būtų tikslinga, kad administratoriaus atlyginimo dydis būtų apskaičiuojamas pagal atskirą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą, būtent taip, kaip tai buvo padaryta anksčiau.

7. Įmonių bankroto įstatymas suteikia nemažai teisių kreditoriams, kurias tinkamai ir laiku įgyvendinus galima pasiekti neblogų rezultatų, tačiau bankroto procesas yra ilgas ir varginantis ir ne visada patenkinami visų kreditorių reikalavimai, todėl tokiu atveju geriau būtų sudaryti taikos sutartį, kad nors iš dalies būtų patenkinti kreditorių interesai, nes pasitaiko atvejų kai bankroto procedūra iškeliamą nepagrįstai, siekiant suvesti sąskaitas ar pašalinti konkurentą, nes valstybė, taip pat ir visuomenė turėtų būti suinteresuotos išsaugoti kiekvieną ūkio subjektą, mokesčių mokėtoją, bei darbdavį.

Darbą atliko:
Daiva Krisiulevičiūtė

Santrauka

Bankroto byloje dalyvaujantys asmenys

Naudojamos sąvokos:

Bankroto procesas, bankroto byloje dalyvaujantys asmenys, kreditoriai, administratorius, skolininkas, teismas.

Bankroto procesas – normalus rinkos ekonomikos reiškinys, skatinantis ekonominių santykių gyvybiškumą. Kiekvienas sąžiningas verslininkas, didžiulės konkurencijos sąlygomis tapęs nemokiu skolininku, turi teisę tikėtis, kad skolos našta neslėgs jo visą gyvenimą ir po bankroto procedūros jis vėl galės būti aktyviu ekonominių santykių dalyviu.

Bankroto procesas pasižymi proceso dalyvių specifika ir gausa, kuriuos galima suklasifikuoti į:

- asmenis, turintčius teisę inicijuoti bankroto procesą;
- teismas - nešališkas arbitras bankroto procese;
- administratorius – asmuo tiesiogiai vykdamas bankroto procedūras;
- kreditorius – procesiškai suinteresuotas subjektas bankroto byloje;
- svarbiausi bankrutuojančios įmonės organai: kreditorių susirinkimas, kreditorių komitetas.

Darbe analizuojama bankroto byloje dalyvaujančių asmenų statusas, jų teisės ir pareigos bei atliekamos funkcijos, kurios atskleidžiamos per civilinio proceso stadijas, taip pat remiantis įstatymais, bei susiformavusia teismų praktika. Todėl ir pagrindinis darbo tikslas yra išanalizuoti bankroto procesą reglamentuojančius teisės aktus, bei jų taikymo praktiką Lietuvos Respublikoje, per kurių prizmę bus atskleistas ir bankroto byloje dalyvaujančių asmenų institutas.

Darbo dėstomoji dalis susideda iš dviejų pagrindinių skyrių. Pirmame skyriuje bandoma supažindinti su bankroto byloje dalyvaujančių asmenų samprata. Antrame skyriuje kalbama apie bankroto byloje dalyvaujančius asmenis, atskirai aptariant atskirus bankroto proceso subjektus, jų teises ir pareigas, atliekamus vaidmenis bankroto prosese. Visas darbas buvo atliktas vadovaujantis empiriniais ir teoriniais metodais, kurie

ir padėjo išsamiai išanalizuoti su šia tema susijusią negausią teorinę ir praktinę medžiagą bei šiuos procesus reglamentuojančius teisės aktus.

Summary

Parties in a bankruptcy case

Keywords:

Bankruptcy procedure, parties in a bankruptcy case, creditors, administrator, debtor, court.

The bankruptcy procedure is a normal economical phenomenon, one that promotes the viability of economical ties. Every honest entrepreneur who has become an insolvent debtor under the pressure of immense competition has the right to expect that he will not have to endure the burden of debt for the rest of his life and that following a bankruptcy procedure he will be able to once again become an active player in an economical relationship.

The bankruptcy procedure is defined by the specifics and plenitude of parties to the process, which may be classed as follows:

- persons with the right to initiate a bankruptcy procedure;
- the court - an impartial arbiter in the bankruptcy procedure;
- the administrator – a person directly dealing with the bankruptcy procedure;
- the creditor – a subject interested, in a procedural way, in the bankruptcy case;
- the main bodies of the company under bankruptcy: the meeting of creditors, the committee of creditors.

The thesis deals with the status of parties involved in the bankruptcy case, their rights and obligations as well as their functions, which are disclosed in stages of the civil proceeding and also with reference to the law and the established judicial practice. Therefore, the key goal of the thesis is to analyse the legislation that regulates the bankruptcy process and the practice of its application in the Republic of Lithuania, to be used as a basis for the disclosure of the institution of the parties in a bankruptcy case.

The recital of the thesis consists of two main chapters. Chapter one gives an introduction of the concept of the parties in a bankruptcy case. Chapter two deals with the parties in a bankruptcy case by discussing individual subjects of bankruptcy proceedings, as well as their rights and obligations and roles in the proceedings. The entire thesis was done using empirical and theoretical approaches that helped conducting a detailed analysis

of the limited theoretical and practical material available on this subject and the legislation that regulates the processes in question.

Literatūros sąrašas

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. – Vilnius: Mūsų saulužė, 2004.
2. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas // Valstybės Žinios 2002, Nr. 36 – 1340.
3. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės Žinios 2001, Nr. 31 – 1010.
4. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės Žinios 1997, Nr. 64 – 1500.
5. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės Žinios 1992, Nr. I – 2880.
6. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas, dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių patvirtinimo, 2006 m. spalio 10 d. Nr. 4- 376.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, dėl bankrutuojančių įmonių administratorių atlyginimų nustatymo tvarkos, 1996 m. rugsėjo 30 d. Nr. 1134.

Specialioji literatūra

8. Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose // Jurisprudencija. 2003, T. 37 (29). P. 50 – 58.
9. Bivainis J., Jakštas V., Kubilis S., Znutas R. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2 – 3.
10. Jakutytė A. Netiesioginis ieškinys – specialus kreditoriaus interesų gynimo būdas. // Justitia. 2006, Nr. 2 (60).
11. Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R., Vitkevičius P. Bendroji dalis I tomas. Civilinė teisė. 2004, Vilnius.
12. Kiškis M. Įmonių bankrotas: „ teorija ir praktika“ // Verslo žinios. 2001 12 20. Nr.230, Karjera ir vadyba.
13. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2003.

14. Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija. 2005, T. 77 (69). P. 33 – 40.
15. Norkus R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija. 2004, T. 57 (49).
16. Putelytė G. Lietuvoje bankrutuoja per mažai įmonių // Veidas 2005. Nr. 2005 – 10 – 20.
17. P. 82 Teliukina M. V. Konkursnoje pravo., - Teorija i praktika nesostojatelnosti (bankrostva). – Maskva: Delo, 2002. – 94.
18. Višinskis V. Skolų išieškojimas iš bankrutuojančios individualios (personalinės) įmonės ir jos savininko // Jurisprudencija. 2005, T. 69 (61). P. 36 – 43.

Teismų praktika

19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ // Teismų praktika. 2001. Nr. 16. P. 299 – 302.
20. LAT teisėjų kolegijos 1998 m. rugsėjo 10 d. nutartis c. b. Tretieji asmenys, jų atstovai ir IAB „Investicinė Kauno Holdingo kompanija“, Nr. 3K – 50 / 1998, kat. 24.
21. LAT teisėjų kolegijos 2001 m. vasario 21 d. nutartis c. b. AB „Turto bankas“ ir AB „Rimeda“, AB „Lietuvos taupomasis bankas“ ir kt., Nr. 3K – 3 – 201 / 2001, kat. 15.2. 1; 31.6. 1; 125. 6.
22. LAT teisėjų kolegijos 1999 m. spalio 25 d. nutartis c. b. UAB „Kolibris“ ir AB „Mastis“, Nr. 3 K – 3 – 673 / 1999.
23. LAT teisėjų kolegijos 2000 m. gruodžio 20 d. nutartis c. b. Šveicarijos įmonė SBI „Spectra Management AG“ ir UAB DK „Vicura“ Nr. 3K – 3 – 1380 / 2000, kat. 30.
24. LAT teisėjų kolegijos 1999 m. balandžio 14 d. nutartis c. b. AB „Turto bankas“ ir AB „Pergalė“, Nr. 2 – 124 – 99.
25. LAT teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 17 d. nutartį c. b. UAB „Loginvesta“ ir UAB „Baltijos polimerai“, Nr. 2 – 615 / 2005, kat. 126.2
26. LAT teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 13 d. nutartį c. b. UAB „Meiruta“ ir UAB „Aviakuras“, Nr. 2 – 5 / 2005, kat. 125.1.
27. LAT teisėjų kolegijos 2000 m. rugsėjo 27 d. nutartis c. b. UAB „Kauno dinamas“ ir specialiosios paskirties AB „Kauno energija“, Nr. 3K – 3 – 1002 / 2000, kat 27.

28. LAT teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 9 d. nutartis c. b. UAB „Ekama“ ir UAB „Elduva“ Nr. 3 K – 3 – 681 / 2003, kat. 125.6.
29. Teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga. Aprobota Lietuvos Aukščiausio Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. 33 // Teismų praktika. 2001. Nr. 16. P. 299 – 302.
30. Teismų praktika. 2003, Nr. 19, p 273.

Interneto svetainių duomenys

31. Šarka G. Bankrotas (1) : akistata su realybe // verslo banga tinklapis 2002 09 02 <http://www1.vks.lt/publikacijos/straipsniai/vbamga>,
32. <http://www.Straipsniai.Lt/print.Php?Id=3658>, prisijungimo laikas 2006. 11.09
33. www.bankrotodep.Lt/Doc/2006_1.doc, prisijungimo laikas: 2006 12 13.
34. Agnė Ranonytė, www.vzinios.lt (Bankrotas – dar ne pasaulio pabaiga).